

31 i 2
l. XX.

marjaka 11, 12.

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA
IN KATOL. AKADEMIČNEGA STAREŠINSTVA

ZORA IZHAJA VSAK
MESEC DVAJSETEGA
Z LEPOSLOVNO PRI-
LOGO TER STANE CE-
LOLETNO K 5.—, ZA
DIJAKE K 3.—

LETNIK XX. . . . ZVEZEK 2.
1913 ♦ LJUBLJANA ♦ 1914

— TISKA KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI —

Vsebina:

	Stran
Delo za križ. (Dr. J. Fabijan)	33
Katolicizem in literatura. (Fr. Koblar)	36
Glasnik	40
Visokošolski vestnik	44
Srednješolski vestnik	49
Kulturna vprašanja	51
Starešinski vestnik	55

Leposlovna priloga.

Mladim prijateljem. (Narte Velikonja)	59
Literarno pismo. (Narte Velikonja)	60
Domotožje. (Rado Vesnin)	61
Cepljenje. (Josip Oblak)	62
Kaj ne, prijatelj? (Josip Oblak)	63
Melanholija. (Julij Dravin)	63
Spomin. (Rado Vesnin)	64
Slika. (Julij Dravin)	64
Listnica uredništva	64
Književnost in umetnost. (Na ovitku)	

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12. / II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre.

**Uredništvo „Zore“: Vinko Tavčar, stud. phil.
Dunaj (Wien) XII. Murlingasse 41 II/16.**

**Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravištvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

K »Prababici« drugič. »Zora« št. 9 je prinesla odgovor na »Gorenjčevo« kritiko o uprizoritvi »Prababice« o Veliki noči v Kranju. Namen dotičnih vrstic je bil, odkriti kritika, ki se je skrival pod dvema neumljivima začetnicama in se prepričati, če tiči v njih res tisti gospod, ki ga mislimo. Hudo nam je bilo, da je pri dotičnem članku odpadel podpis, kakor ga mora imeti vsaka poštna pisava — odpadel je z zadnjo stranjo rokopisa, članek radi ozkega prostora ni bil cel. Pisal sem ga jaz. »Gorenjec« je zopet odgovoril, podpisal se je gospod doktor Pregelj. Gospod doktor vztraja pri svojih trditvah, češ, odločno protikrščanska igra se je igrala v katoliškem društvenem domu, pred katoliškim občinstvom in igralo je kat. dijaštvo, nazadnje pa pristavi še nekaj zafrikljajev na »Zorin« krog. Stvar je sicer pisana v »Gorenjcu«, ki mu je »Zora«, »Danica« in naša struja sploh silno pri srcu, vendar je bilo treba staviti zadevo pred kompetentnejši forum — pred organizacijo samo — pred občni zbor podružnice. Ta je naše delo odobrila, občni zbor je sklenil, naj se v istem zmislu dela napreje.

Gospod dr. Pregelj hoče na vsak način naprtiti katoliškemu dijaštvu greh, češ, da je igralo krščanskemu principu popolnoma nasprotujočo igro, ker se je igralo »usodno« dramo. Pa najsi ima »Prababica« vse znake »usodne« igre in še enega povrh, notranje nikdar ni tisto, kar hoče g. dr. Pregelj, v bistvu ni usodna igra in zato ne protikrščanska. Nočem navajati vseh dokazov, ki sem jih povedal prvič; ako noče kdo biti malo »žleht«, mora priznati, da je preveč obsodil. Usoda res nasprotuje krščanskemu principu — kadar se nam kaže kot slepa, nezasluzena šiba — a tu temelji vse dejanje na grehu prababice, na strasteh in grehih delujočih oseb. Ako se greh kaznuje po izreku: »Kaznoval bom pregrehe očetov do četrtega rodu«... — kaj je tu protikrščanskega? Ako se dalje vsa igra razvije na položaju, ki more pripeljati konflikte — ali ni tako zgrajena vsaka najbolj katoliška drama? Ako osebe v popolni vednosti greše — za kar so seveda kaznovane — kaj je potem protikrščanskega na igri sami? Da Jaromir nevede ljubi sestro, ni ne vzgojno, ne nevzgojno, pač pa čisto katoliškemu principu odgovarjajoče, da kakor hitro se vedoma odloči zanjo, greši in je v tem njegov konec. Seveda — nesrečni moč in sin zabode očeta! Pa se kaj takega še ni zgodilo? Toliko povesti smo že brali, pa jim nismo rekli ne usodne ne protikatoške. »Prababici« bi se prav lahko reklo, da ni dosledna, ne pa »tako odločno protikrščanska«. G. doktor gotovo pozna postanek igre, ne krščanstvo, ne protikrščanstvo ni igralo nobene vloge, saj prababica spočetka niti delujoča oseba ni bila, temveč poetično obdelana »ravbarska zgodba«. Da se duše pokore in po smrti svare, pa kot pošteni kristjani še danes verujemo.

Mislím, da ni glavno v našem slučaju, kje in pred kom se je igralo, glavno je, kdo je igral. Igrala je Gorenjska podružnica, usodno pa je bilo, da je bilo treba pisati kritiko baš za »Gorenjca«. Smo sicer prijatelji svobodne, samostojne in poštene kritike, samo dosledni moramo biti v govorjenju in pisani besedi. Če se uprizori dostojno igro v kraju, ki ima gimnazijo in kjer se delo po šolskih paragrafih čita, se nam javno prišteje v greh — princip g. doktorja

pa ja, da je uspeh igre dosežen, če jo razume vsaj petero ljudi, zato si želi uprizoritve Ibsena, češ, pokazati moramo, da znamo ločiti stvar in princip. Ibsen sicer še davno ne bi dobil v šolo vstopnice, podpisane od visokega ministra za uk in bogočastje, vendar rado-vedneža zaskrbi, kako kritiko in pod katero šifro bi bilo potem treba napisati za »Gorenjca«, če bi kat. nar. gorenjsko dijaštvo res ho-telo v kakš prireditvi poizkusiti, kako se loči stvar in princip. Morda bi se Ibsenova protikatoliška doktrinarnost na odru ali pa v »Go-renjcu« pokristjanila, ko so razbojniki iz »Prababice« postali ubijalci katoliških principov.

Gospod doktor je tudi stopil visoko na stol in povedal učenčkom »Zorašem« z retoričnim vprašanjem, da je napisal Mahnič »Več luči! Tu je želo! Hoče nas smatrati neortodoksnim, in to se zatrobi v provinco!

Mislimo, da smo najmanj odgovorni provinci, odgovorni smo organizaciji, ki je zdrava in danes še — hvala Bogu — nepolitična; zato ji je le v čast, če jo včasih hočejo čistiti politični časopiski. Saj vemo, kje peče. Pa to ne spada k stvari. Samo toliko, da je taka taktika žalitev kat. nar. dijaštva in sistematično razdiranje duhov.

Še to! Gospod doktor je v svoji repliki omenil tudi »Pavlo«. Pavla je pohujševala, pa je bila tako krščansko nedolžna! Prepro-sti publikum je videl v nji krščansko se dvigajočega in zmagujočega dekleta, naša inteligenca pa je bežala, ker je bilo v igri povedano, da je Pavla nekoč grešila. Gospod doktor je igro pretrpel do konca, povedal pa je zadnjič svoje mnenje — da je občinstvo zmajevalo. Žalostno, da vidimo na odru danes krščanstvo le v svetniških dra-mah in javen katolicizem v političnem klerikalizmu — v problemih sedanjosti in v besedi greh pa že bordelsko igro. Ali pa se morda misli, da se mora tudi akademično dijaštvo s poslikanimi nosovi valjati med odrskimi rjuhami in igrati trivialnosti, ki jih je že cela dežela sita! Zidamo in zabijamo kapital včasih, ko so umetniki tako neročni, da ne znajo metati na oder samih moških in si drznejo zapi-sati besedo greh — čemu homo čakali duševnih rent — poderimo vse skupaj!

To v naglici, ker urednik čaka, če hočete še naprej!

Franc Koblar.

Dr. J. Fabijan:

Delo za križ.

Leto 1913. je prineslo tudi Slovencem za versko življenje novih moči, krepkih vplivov, ne samo v novem navdušenju za stara pota k starim ciljem, ampak je odkrilo tudi nekaj novih potov, novih vsaj, ker so bila morebiti v zadnjih časih nekoliko pozabljena; dalo je nekoliko novih načrtov, ki opravičujejo pričakovanje, da se vse naše življenje in mišljenje vedno bolj izkristalizira ob Kristusu, da postane On središče vsega zasebnega in javnega življenja in se splošno uresničujejo besede, ki so zapisane na obelisku, stoječem pred baziliko sv. Petra v Rimu: *Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.*

Tudi dijaške vrste so letošnje slavnosti vzvalovile v novem življenju. Valovanje zunanjega navdušenja se bo kmalu ustalilo, vendar pa ne bo brez sledu izginilo, kakor valovanje vode, kjer je energija le prehodna, zakaj zaeno s tem gibanjem so se vsipale v srca nove sile, življenske klice tihega, vztrajnega in močnega dela za naše vzore. Dijaštvo lahko zajema iz letošnjih jubilejnih slavnosti in praznikov mnogo oživotvarjajočih misli, ki ožarjajo njegove naloge v verskem oziru, mu kažejo pota do ciljev in ga obenem navdajajo s pogumom.

Slovensko-hrvatski katoliški shod je žarišče, kjer so se združili za nas žarki, prihajajoči iz l. 313., iz l. 863. in 1903. Konstantinski jubilej, spomin na prihod sv. Cirila in Metoda, desetletnica vladanja papeža Pija X. nam mnogo govore.

Ves katoliški svet je z veseljem slavil šestnajststoletnico milanskega edikta o svobodi katoliške vere in Cerkve, prenovil svojo ljubezen do vsega Kristusovega, utrdil svoje zaupanje v zmago vere in Cerkve. Zgodovina Cerkve od prvih začetkov do današnjih dni je sijajna apologija njene resničnosti, njene božje naloge in dokazuje, da se uresničujejo na Kristusovi ustanovi besede: *Et porta inferi non praevallebunt...* Že samo dejstvo, da je Cerkev preživela prva tri stoletja in pričakala milanskega edikta, je priča njene božanske notranje moči, njene

življenske sile. Prišla je v nasprotje z rimsko državo in kulturo, ki sta bili prežeti s poganstvom. Sinkretistična filozofija neoplatonizma, ki je napadala krščanstvo, je postala vera marsikaterih, ki so zavrgli poganške bogove. »Der Übertritt zum Christentum bedeutete einen vollständigen Bruch mit den Anschauungen und Gewohnheiten, die bis dahin unbeschränkt das religiöse Leben, besonders in dessen Verquickung mit dem öffentlichen und staatlichen Leben beherrscht haben.«¹ Katolicizem jih je toliko ločil od teh nazorov in navad, da je poganstvo moralo umreti.

Nevarnejši je notranji sovražnik kakor zunanji. Tudi v Cerkvi sami so vstali njeni nasprotniki. »Omne regnum divisum contra se, desolabitur: et omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit.«² Ali ne, Cerkev ni bila nikdar razdeljena proti sebi, ona je ostala neizpremenjena; herezije je čuječa avtoriteta, ki jo vodi Sv. Duh, takoj zapazila in odrezala od organizma katoliške Cerkve in njenega nauka.

Nad vsem notranjim uporom, nad vsemi zunanjimi silami je Cerkev triumfirala in nasprotniki so morali vedno priznati: Vicisti Galilae!

S svojimi neštetimi mučeniki je Cerkev dokazala, da ne črpa svoje moči iz časnih in naravnih ozirov, ampak iz Njega, o katerem piše sv. Pavel: Omnia possum in eo, qui me confortat! Pozneje je prišla Cerkev v tesnejši stik z državo, a pri tem vendar ni izgubila na svoji veseljnosti. Ostala je vedno vsem narodom dobra mati. Ona je mati evropske kulture; največja dobrotnica človeštva, ker je učiteljica prave ljubezni do bližnjega, ona je zaščitnica ubogih in zatiranih.³ Kakor mesto na visoki gori zre Cerkev iz svetovne zgodovine, kakor kvas je bil njen nauk, ki je prekvasil versko in nravno življenje narodov.

Koliko nevarnosti je Cerkev morala prestati v srednjem veku, ko se je začel širiti upor proti njeni avtoriteti! Humanističnemu individualizmu so zamrzele dogme, na njih mesto je postavil »individualno doživljenje«. Ta subjektivizem se je nadaljeval v protestantizmu. »Der Subjektivismus zeigt sich überall als treibende Kraft und stellte sich dem Christentum als objektiv verbürgter Macht entgegen; er führte nach und

¹ Dr. J. P. Kirsch: Die Geschichte der Kirche ein Zeugnis ihrer höheren Sendung — v Esser-Mausbach: Religion, Christentum, Kirche. III. str. 5.

² Mat. 12, 25.

³ Primeri lepi že citirani spis v Esser-Mausbachovi apologiji, III. zv., str. 1—163.

nach zur Leugnung aller Dogmen, zur Auflösung des positiven Christentums.«¹

V novejšem času so posebno filozofski svetovni nazori, ki napadajo katolicizem. Filozofski empirizem in subjektivizem je vplival tudi na nravno in versko življenje. Velikanski napredek naravoslovnih ved je človeka navdal s prevzetnostjo, da je začel misliti, da more in mora vse s svojim razumom doseči, da je on najvišje bitje. Zavrgel je Kristusa-vodnika, zato tava v zmoti. Filozofski nezmisel raste, zmote se množe kakor gobe po dežju, obenem se zlorablja znanost proti veri. »Es gibt außer der Mathematik kaum eine Wissenschaft, welcher nicht antichristliche Tendenzen beigemischt werden.«²

Vsak, ki misli, da ima nekoliko filozofskega duha, hoče imeti svoj zistem, svoje »svetovno naziranje« in zahteva spoštovanja svojega »prepričanja«. Ekstremi, materializem in idealizem se vrste, vsak pa ima nešteto variant.

Moderna neverna doba se boji pred vsem nadnaravnega, čudeži so ji nemogoči, Jezusa izkuša ponižati do navadnega človeka, sv. pismu hoče vzeti ves nadnaravni značaj; primerjalna verska znanost uči relativizem vseh ver in aplicira evolucionistične principe na vero. Zato se bori proti »zastarelemu« katolicizmu, ki noče odjenjati od svojih dogem in moralnih principov. Pri tem pa karakterizira moderno polemiko mnogokrat silno nepoznanje katoliških nauk; mnogokrat pa prostovoljno in premišljeno zavija pojme po Nietzschejevem receptu in potem pokaže svetu nestvor kot nauk katoliške Cerkve: Glejte absurdnost! To čita kdo, ki nima posebnega znanja o katoliškem nauku in ga odbije še bolj od Cerkve. Že sv. Avgušтина so predsodki zadrževali dolgo časa od katoliške vere. »Ko sem se hotel bližati veri Tvoje Cerkve, sem se čutil odbitega; zakaj to, kar sem jaz poznal in smatral za katoliško vero, ni bila katoliška vera!«³ A koliko jih pride z Avguštinom do spoznanja svoje zmote?

Človek ne more biti brez vere. Zato si tudi moderna doba, ki je zavrgla krščanstvo, išče nadomestila, zamenja pristno zlato za ponarejeno. To pričajo razni verski poizkusi monizma in drugih zablod, ki pa zahtevajo mnogo večje suženjstvo razuma, kakor pa je po mislih nasprotnikov pri katoličanih, a ugaja jim, ker je individualno, subjektivno. Jeli pa pri tem mo-

¹ O. I. c. I. 16.

² Dr. Aug. Egger: Zur Stellung des Katholizismus im 20. Jahrhundert. Freiburg im Br. 1902. Str. 108.

³ Conf. V., 9.

derni človek srečen, mu je kultura pomnožila veselje? »Freude-losigkeit bis zur Trostlosigkeit ist geradezu die Signatur der Zeit, die Grundstimmung des Volkslebens.«¹ Vsa človeška kultura brez Kristusa voditelja ne more prinesti trajne sreče človeškemu rodu.

Tudi moderna država se je Cerkvi in veri odtujila, hoče ju popolnoma pahniti od sebe; ne zaveda se svojih dolžnosti do njiju in pozablja, da je katolicizem najmočnejša opora prestolov.

Tako imata Cerkev in njen nauk prestati dandanes mnogo nevarnosti, kakor njih začetnik in voditelj sta postavljena »in signum, cui contradicetur«. Zdi se pa, da je nevarnejši prvi sovražnik duševnega življenja kakor pa zunanja sila, zakaj isti se pojavlja mnogokrat v substilnih in prevarljivih oblikah, ki jih je težko spoznati za zmoto, obenem navadno tudi ugajajo človeški samoljubnosti. Zato ne ostanejo vedno brez vpliva na katoličane. Njihov refleks se najbolj jasno kaže v modernizmu, ki ima najrazličnejše elemente bodisi neposredno ali posredno, iz modernih zablod. A modernizem je herezija in kot tak obsojen. Pogubnejši je vpliv modernega mišljenja na katoliški svet, kadar se ne pokaže tako izrazito in samostojno, da bi ga mogel zadeti anathema, a je vendar kvarni odsvit krščanstvu odtujenega sveta. To je tisti »Weltgeist«, ki razjeda večkrat mišljenje in življenje katolikov. Nadnaravni moment mnogi prezirajo ravno takrat, ko bi ga morali vpoštevati. Kolikokrat se greši proti »sentire cum Ecclesia«! Mnogi mislijo, da je dober katoličan, ako le veruje, kar je »de fide«, za cerkvene tradicije, za odloke sv. očeta pa se ne zmeni mnogo, ampak jih še strupeno kritizira, če mu ravno ne ugajajo, ali če morebiti niso izvolili najboljše med dobrim. Taki ljudje izpostavljajo sebe nevarnosti, da se oddaljijo še bolj od Cerkve, drugim katoličanom dajejo pohujšanje, nasprotnikom pa delajo veselje.

(Dalje.)

Fr. Koblar:

Katolicizem in literatura.

(Referat na dijaškem zborovanju ob priliki katoliškega shoda v Ljubljani.)

Katoliška umetnost — katoliška literatura — te besede niso naše, pač pa smo dobili po drugih potrebo poudariti, oziroma vsaj zavzeti svoje stališče kot katoliki tudi z ozirom na literaturo kot masam najbolj dostopno stran umetnosti. Samo

¹ Dr. P. W. von Keppler: Mehr Freude. 54 do 65 tisoč. Str. 30.

na sebi je upravičeno to stališče tedaj, kadar ločimo klasično-pogansko in krščansko kulturo, primorani pa smo večkrat po krivici, da govorimo apologijo katolicizma s stališča umetnosti, in to tedaj, kadar moderna, brezkonfesionalna kritika s svojega ozkoširokega stališča odreka katolicizmu mesto v literaturi; tedaj navadno hlastamo po velikanih svetovne, jih kemično preizkušamo z ozirom na njih katolicizem in v zvenečih periodah naštevamo vrste duhovniških literatov. Tu pa je gotovo samo eno, namreč da katoliške Cerkve ne morejo najbolje zagovarjati data literarne zgodovine, kajti ta nam govori le o razmerju umetnikov do katolicizma. Katolicizem ostane, večne resnice niso predane času, da gospodari z njimi in jih v sebi izpreminja — pot razvoja gre samo umetnost in vprašanje katolicizma in literature je le vprašanje umetniku, v koliko se dotakne dogem, oziroma gre proti ali preko njih in končno nam, v kolikor hočemo nasprotni umetnosti koncedirati. — Navadno imenujejo ozko stališče ono, ki poudarja v literaturi katolicizem, navadno pravijo, da čista umetnost katoliška sploh ne more biti, ker umetnik kot stvaritelj ne sme poznati nobene konfesije, drugi pa zopet pravijo, da umetnost bodi eminentno katoliška. Težko je slišati v današnji dobi tudi pri nas in med nami trditve, da ne moremo kot katoličani trdno in brez skrbi stopiti na pot lepote, ki jo je odkrila današnja doba in da nas, kadarkoli pišemo, ne marajo priznati — trpkost pa nam na drugi strani zagreni opoj, ki ga čutimo v delu svetovne vrednosti, proti kateremu pa je izrekla rimska kongregacija svoj veto.

Mislim pa, da so vsa prerekanja in vsa različna stališča zmotna in brez podlage in ne pomorejo do rešitve vprašanja niti z enim samim odgovorom, ako ne vemo, kako je vprašanje samo nastalo in se razvijalo, ako ne zasledujemo enkrat literature, kako je šla svojo pot ob katolicizmu, oziroma krščanstvu od začetka do danes, in si nismo jasni o zgodovini literature katolikov.

Zveličar je prinesel na svet blagovest — v novi etiki je dal smoter in pot verskemu življenju in obenem razvozljaj skrivnosti neznanega in nerazrešljivega, skratka, razsvetlil temo, v katero je bilo poslano človeštvo, da se prikoplje do luči. Preustvariti svet za novo življenje — to nalogo pa je prejela Cerkva. Poganstvo si je postavilo v umetnosti veliko religiozno moč, a ni bil boj proti umetnosti, ki ga je napovedalo krščanstvo nagim bogovem, bil je boj proti poganstvu — seveda je zahteval rigoroznosti, saj novi princip je bila npravna vzvišenost, katero pa je vladajoči čas poznal malo. Krščanstvo še ni

imelo takrat za sabo ere, o kateri bi pisalo — edina misel tedajnosti je bila molitev, edina oblika edinih čustev. Pa tudi v eni sami smeri ni mogla nova umetnost, tudi če bi bila hipno nastala, stopati z obstoječo, treba je bilo ustvariti nov svet za novo umetnost. Šlo je — ozek je bil ta svet, vendar čist, bila pa je še vedno molitev, tiha, iskrena in globoka. — Ko so se še čitali heksametri o strastvenih bogovih, stolujočih na Olimpu, je bila že molitev pesem:

Stabat Mater Dolorosa
iuxta crucem lacrimosa

in —

Dies irae, dies illa.

Kršćanstvo je zmagovalo in kakorhitro je nastopila blagovest svojo pot v vesoljstvo zemlje in Cerkev postala katoliška, od takrat datira katoliška umetnost. Ako nočemo biti preveč skromni, lahko rečemo, da je s krščansko kulturo tudi vsa umetnost, oziroma literatura katoliška. Cerkev pa je z blagovestjo nosila tudi boj vsem, ki so ji nasprotovali — duhovi so se ločili tudi v Cerkvi sami, ločili so se tudi umetniki; zvesta priča boja Cerkve ali posameznikov proti nji je literatura. Literatura je šla zvesto svojo pot z onim tako imenovanim Večnim Židom, z razdvojujočim duhom človeštva, hodila je glasno ali tiho pot Cerkve z ozirom na posamezne dežele ali čase. Razmerje literature do katolicizma, verska čustva ali prepričanje so jo vodila, izpreminjala in tudi dvigala, da je začrtala svoje epohe.

Najjasnejšo sliko kaže srednji vek — tu najlažje in upravičeno govorimo o katoliški literaturi — saj je bilo celotno življenje, državno in zasebno, prepojeno s cerkvenim duhom. Mistična stran krščanske filozofije je rodila lepa dela tihih redovnih literatov. Vsej srednjeveški romantiki je dal katolicizem odločilno smer, junaški pesmi je dal snov in junake, trubadursko ljubezensko poezijo je ohranil ravno katolicizem lepo: romantika je povzdignila sicer v poezijo ženo, katolicizem pa jo je ločil od spolnosti — trubadursko poezijo je ravno katolicizem obvaroval večjih zablod. Bil je čas, ko je bilo vse eno, kajti en duh je vladal vse, ena notranja, nevidna moč. Stem pa, da je Cerkev stopila med narode glasno kot posvetna moč, si je nakopala tudi nasprotnikov ne samo v svetnem, temveč tudi v načelnem oziru. In ker nikjer ni bilo javno srednjeveško življenje v tako tesnem stiku s Cerkvijo kakor ravno v Italiji, Italija se takrat odlikuje s svojo trdno vero pred vsemi drugimi deželami, vstajali

pa so ravno v Italiji tudi najpogostejši protiglasovi. Ista Cerkve, ki je s sholastično filozofijo navdihnila Danteja, je naletela pri njem na odpor na politični strani; med njegovimi veličastnimi vizijami gloje gibelinsko sovraštvo. Dante je segel predač, v Divini Comediji je dosegla krščanska, oziroma katoliška snov svoj višek in konec. Naraven razvoj je pokazal, da so literaturi odmerjena druga pota, da tudi katoliški umetnik hoče življenja kot takega, da je katolicizem ne zase, temveč za življenje, in da katolicizem odseva iz življenja. Dante je rodil sicer vrsto posnemalcev, podlegel pa je celo sam — največji talent je podlegel disharmoniji; kakor bi hotel pokazati, da krščanstva kot samo verske snovi in poezije niti on s svojimi sholastičnimi vizijami ne more spraviti v čisto harmonijo; sila — sila je moral fantazirati — snov je le često presegla človeška strast; umetnik-človek in resnica, ki ji ni moč pridati niti za en odgovor in je prikrajšati ni za eno vprašanje, sta dvojje — resnica ostane daleč gori kot predmet, ki ga samo gledamo in spoznavamo, umetnik pa živi in trpi in gazi teže življenja.

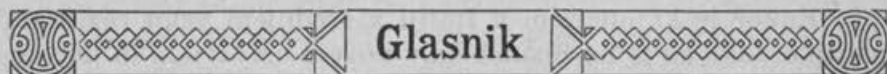
Kot dva nova metecrja sta prišla Petrarca in Boccaccio — toda čisto mu antipoda — zgrabila sta življenje, obema pa se jima je stožilo po klasični kulturi, čeprav sta bila katolika in celo duhovnika. Boccaccio je bil toliko zaljubljen v klasicizem, da je vanj travestiral vse, in celo sv. Trojico prekrstil z imeni klasičnih bogov. Bil je čas, ko se je pripravljala ločitev duhov — reformacija. Na Nemškem je prišla in rodila s kulturnim bojem večstoletno literarno smrt, v Italiji pa sta vstala Ariosto in Tasso, ki je — lahko rečemo — rešil Italijo reformacije, ali ji bil vsaj močen protiutež. »La Gerusalemme liberata« je zdramila v pogansko davnino fantastično zamaknjeno Italijo. Tasso ni prišel z abstraktnimi mislimi, poznal je čas, zgrabil patriotski moment in zaklical na križarsko vojsko. Takrat to ni bil fantom, saj je boj mohamedanstva proti križu najhujše rjul, in političen položaj Evrope ni bil neugoden. Tasso je poklonil najlepši cvet romantike, ustvaril najlepši krščanski epos.

Kakor je katolicizem v Italiji v srednjem veku razdirala politika, tako ga je na Španskem v novem ustvarjala in ustvarila s tem edino celotno katoliško narodno literaturo špansko. Naštejmo vsa imena španskih velikanov v vsi njihovi narodni posebnosti in individualnosti, bili so izključno katoliki, oziroma kot katoliki obdelali krščanske, splošno človeške in celo klasične snovi. Najsi je Lope de Vega v svojih 21 milijonih verzov opel vse mogoče, najsi je Calderon v cvetih zbral tudi strogo biblične predmete, vsemu sta dala katoliški značaj, vse potopila

v katoliški simbolizem. To pa je bilo mogoče samo tam, kjer je vladala trdna vera, kjer je bila katoliška vlada mogočna in vzdrževala v strogem katolicizmu kulturno središče. tudi v narodu bilo živo katoliško navdušenje in kjer so bili umetniki sami globokoverni katoličani. Vesoljni narod so vodile mogočne verske ideje do velikih dejanj. Epika je mogla obseči dejanja celega naroda, ker je bil enoten, v nji je narod videl sebe kakor v zrcalu — junaška pesem je sledila zgodovini, drama pa je spremljala in budila sedanjost.

Reformacija je razdelila jugoevropske in severne dežele — južne katoliške dežele so šle tudi v literaturi sporedno pot. Izmed zahodnih dežel je šla Anglija vedno svojo pot, pri nji o katolicizmu v literaturi ne moremo niti govoriti, pač pa je kot odpadla dežela ostala katolicizmu še najbližja in morda je tu tudi vzrok, da se je v literarnem oziru hitro dvignila po reformaciji. Anglija je rodila velike mislece bodisi kot literate ali filozofe in vedno neskončno vplivala na Francosko, ki je bila z ozirom na katolicizem že od nekdanj posebna dežela. Bila je verna, a mogočnega verskega navdušenja je manjkalo. Zato je francoski narod v novem veku narod velikih dvomljivcev — filozofična in naravoslovna veda sta morili polet v literaturi in kar nam je dal takozvani francoski klasicizem, je preveč izfilozofirano življenje. Mlačnost na eni, enciklopedistično učenjaštvo na drugi strani sta pokopala francoski katolicizem in priboril si je gospodstvo materializem. Ko pa nikjer v javnem življenju v začetku 18. stoletja na Francoskem ni bilo prostora za katolicizem, ga je iz skritih in boječih src privabila zopet — literatura. Kakor je čudno, da je bil sholastični Dante gibelin, tako je značilno, da je na Francoskem oživil katolicizem Chateaubriand, ki je bil vse prej kakor strogodogmatičen katolik, bil je samo čustven esteta, ki je v katolicizmu videl moč lepote in gorkoto materialističnega mraza naveličani duši. Chateaubriand in Lamertine sta katolicizem privedla često do frivolnosti in vendar sta rešila situacijo, čeprav samo za kratko.

(Dalje.)

Glasnik

Občni zbor »Slovenske dijaške zveze«. Deveti redni občni zbor »Slovenske dijaške zveze« se je vršil letos o priliki jugoslovanskega katoliškega shoda v Ljubljani dne 25. avgusta v telovadnici »Ljudskega doma«. Občni zbor otvori predsednik Joža Basaj točno ob 2. uri popoldne, pozdravi profesorja bogoslovja dr. Slaviča, zastopnika »Domagoja«, starešine akademičnih društev, abituriente, srednješolce in društvene člane, ki s številnim obiskom dokumen-

tirajo umevanje naloge, ki jo izvršuje »Slovenska dijaška zveza« med ljudstvom. Nato naznani dnevni red: 1. Odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo odbornikov. 3. Poročilo podružnic in pododborov. 4. Poročilo revizorjev. 5. Volitev novega odbora. 6. Volitev revizorjev in društvenega sode. 7. Slučajnosti.

Zapisnik zadnjega občnega zbora se odobri.

Prvi tajnik tovariš Žgur poroča, da je bilo odborovo poslovanje otežkočeno, ker niso bili v redu zapisniki in poslovne knjige. O delu sedanjega odbora daje najlepši dokaz korespondenčna knjiga. Korespondenca v minulem letu znaša 620 pošiljatev, izmed katerih je bilo odposlanih 467 pisem, prejetih pa 153. Zveza ima sedaj 169 članov. Pripominja, da bo morala Zveza nastaviti posebnega tajnika, če bo hotel vse izvršiti, kar se danes od njega zahteva. Seveda se pri danih razmerah ne da vse tako idealno izpeljati, kakor se zamisli, ker mora vsak tovariš predvsem skrbeti za svoj strokovni študij in šele v drugi vrsti svoj prosti čas posvetiti organizacijskemu delu.

Blagajniško poročilo poda tovariš Prijatelj.

Denarnega prometa je bilo 2735 K 84 h, in sicer 1590 K 21 h dohodkov in 1145 K 63 h izdatkov. Dohodki obstojajo iz članarine, potovalne listine in darov, ki jih je dobila Zveza od naših dobrotnikov, katerim bodi izrečena na tem mestu najlepša zahvala. Uvedlo se je plačevanje potovalne listine po čekih, kar se je obneslo. Izmed stroškov omenja, da se je veliko porabilo za korespondenco, ker je bil letošnji tajnik Žgur izredno marljiv, dalje se je izdalo mnogo denarja za knjižnice, za ljubljansko na primer 150 K, plačala se je lanska potovalna listina kakor tudi letošnja.

Podpredsednik tovariš Mlinar poroča: Predavanja so se letos zelo intenzivno gojila. Naznanjenih je bilo okoli 200. Zvezini člani so poleg tega uprizorili, odnosno sodelovali pri 40 predstavah. Predavalo se je o socialnih in političnih razmerah. Vesel pojav je bil ciklus predavanj, ki so jih priredili gospodje dr. Capuder, Terseglav, dr. Srebrnič in dr. Korošec za goriško inteligenco. Ravnotako važen je bil socialni tečaj, ki ga je priredilo koroško dijaštvo od 8. do 10. avgusta. Priznanja je treba vipavskemu dijaštvu, v prvi vrsti starejšini Ježu, ki je imelo okrog 30 predavanj, in aranžiralo 5 iger. Ta pojav naj služi tudi drugod kot bodrilen zgled. Opažalo se je, da so se gospodarska predavanja premalo gojila. Med dijaštvom naj se poglobi organizacijsko delo, ki sicer zahteva študija in intenzivnega dela, a je toliko hvaležneje, ker uspehi, ki jih tukaj dosežemo, so velepomembni za naš naraščaj in našo bodočnost sploh.

Sledi poročilo I. knjižničarja tovariša Kosa: Statistika vseh knjižnic S. D. Z., ki jo je hotel napraviti, se mu ni posrečila, ker mu knjižničarji pri podružnicah in pododborih niso pri tem dovolj pomagali. Ljubljanska knjižnica šteje okoli 1000 knjig, leposlovne, znanstvene in apologetične vsebine. V preteklem letu se je znatno pomnožila in je postala središče ljubljanskega kat.-nar. dijaštva. Knjižnica v Hrašah šteje 387 knjig, črnomaljska 438 knjig, v Adlešičih šteje 164 knjig, v Preloki 88, v »Kresu« v Gradcu 500, v Kapfenbergu 89. Knjižnica v Guštanju je zaspala, knjige so se izročile ondotnemu izobraževalnemu društvu, ki lepo napreduje. Knjižnica v Gorici obsega 500 knjig. Knjižnici v Kranju in Devinu sta v redu in lepo poslužeta. Od knjižnic v Celju, Železni Kaplji in Kostanjevici nisem

prejel nobenega poročila. S. D. Z. ima v dijaških knjižnicah okoli 2400 knjig, v ljudskih pa 2250. Ker so ljudske knjižnice za Slovensko dijaško zvezo velikansko breme, ako jih mora sama vzdrževati, ker ji manjka potrebnega denarja, si pridržim pravico pri eventualijah staviti tozadevni predlog.

Poročilo predsednika tovariša Basaja: Ljudske knjižnice so precej zanemarjene, kar nas je privedlo do sklepa, ki ga hoče predlagati občnemu zboru tovariš knjižničar. Vsekakor pa so ljudske knjižnice najvažnejši pomoček za ljudsko izobrazbo in S. D. Z. naj si i v bodoče stavi nalogo, zbirati knjige in ustanavljati knjižnice. Abituriente smo opozarjali, naj v spomin svojega razstanka ustanove v kakem obmejnem okraju ljudsko knjižnico. Pozivu so se odzvali le abiturienti knezoškofijskih zavodov in ljubljanskih gimnazij. Večje podpore smo naklonili ljudski knjižnici v št. Janžu pri Velenju in v Hrašah na Gorenjskem. Znaten književni dar je poklonil naši Zvezi prečastiti gospod župnik Fr. Ks. Steržaj, za kar naj prejme pristrčno zahvalo. Velike važnosti za naš naraščaj so dijaške knjižnice. Vzor vsem je ljubljanska knjižnica, ki smo jo prepustili podružnici za Ljubljano in okolico in ji ob tej priliki naklonili znatno podporo. Predavalo se je v tem letu zelo veliko, ponovno smo tudi pozivali naša akademična društva, naj njihovi člani prirejajo ljudska predavanja. Tovariš tajnik je zopet začel s statistiko predavanj, ki jo je priobčeval v »Zori« v spodbudo drugim tovarišem, naj se lotijo dela. Veselic je bilo tudi precej, ker so bile podružnice prisiljene na ta način si poiskati dohodkov. Izmed iger omenjam važnejše: Gorenjska podružnica je priredila »Prababico«, Primorska Meškovo »Mater«, Štajerska »Domna« in zadnji čas je uprizoril kamniški pododbor »Starega Ilijo«. — Organizacijsko delo se je vršilo v področju organizacijskih odsekov in pride v razpravo pri dotični sekciji. Za organizacijo je velikega pomena potovalna listina, za katere ureditev se zahvaljujem tovarišu Tavčarju. Podružnice so gojile sestanke s predavanji in izleti. — Obrambno delo se je vršilo v obrambnih odsekih v društvu »Zarja« in »Dan«. Važno je omenjati, da sta se v tem letu ustanovili podružnici za Štajersko in Koroško. — Podružnice so pridno delovale vsaka v svojem delokrogu v sporazumu z glavnim odborom. Zaspala nam je dolenjska podružnica, ki jo bo treba poživiti. S. D. Z. je poslala k slavnosti 1050letnice prihoda sv. Cirila in Metoda na Moravsko na Velehrad dva zastopnika, tovariša Prijatelja in Kosa. Predsednik sam pa je zastopal Zvezo pri romanju dunajskih Slovencev na Velesovem in na abiturientskem sestanku v Logatcu ter danes na zborovanju hrvatskih in slovenskih učiteljskih abiturientov. — Odbor je imel 13 sej. Veliko so dale dela priprave za dijaško zborovanje o priliki letošnjega katoliškega shoda. Za zunanje priprave je prevzela delo ljubljanska podružnica, kateri se na tem mestu iskreno zahvaljujem.

Poročila odbornikov se odobre in na vrsto pridejo poročila posameznih podružnic in pododborov:

Gorenjska podružnica. Odbor je imel 5 sej. Priredil se je socialni tečaj v Kropi z dvema predavanji. Podružnica je uprizorila dve igri. Kakor vsako leto, se je vršil tudi letos o Veliki noči prijateljski sestanek v Kranju, kjer je predaval tovariš bogoslovec Jalen: »Svobodno znanstveno raziskavanje in cerkvena avtoriteta«.

Podružnica je ustanovila letos kamniški pododbor, ki je že priredil dve veselici z igrami. Podružnica šteje 28 članov. Denarnega prometa je bilo 418 K 94 h, od tega 290 K 76 h dohodkov in 128 K 18 h stroškov. K premoženju podružnice spadata tudi knjižnici v Kranju in v Hrašah.

Ljubljanska podružnica. Ne more podati natančnega poročila, ker se je zakasnela s svojim občnim zborom. Priredila je par sestankov in izletov, skrbela za dijaško knjižnico v »Ljudskem domu«, katere oskrbo je nji izročil glavni odbor S. D. Z. Silno veliko je imela dela z zunanjimi pripravami za katoliški shod. Da se ji je to pripravljalo delo povsem posrečilo, je pokazala ravno sijajna manifestacija na katoliškem shodu. Izpregleda naj se ji, da vsled tega še ni priredila doslej občnega zbora, kakor ji vелеva poslovnik.

(Dalje.)

Pouzdanički sastanak hrv. kat. nar. djaštva na Trsatu 1913. Na starodavnom Trsatu, u tom Marijinom gradu, gdje su začetnici hrv. kat. djač. pokreta pred prijestoljem Bezgrješne udarili prve temelje našoj organizaciji, tamo su se nakon deset godina ustrajna in požrtvovna rada sastali pouzdanički djačkog pokreta — devetdeset ih na broju — da vijećaju o daljnjim zadacima i napretku djačkih organizacija. Sastanak se održavao 21. i 22. kolovoza 1913 u »Hrvatskom domu. A svojim ga posjetom počastiše presv. g. biskup dr. Antun Mahnić s ocem provincijalom kapucina, B. Škrisanićem. Presvijetli je biskup, otac i duša našeg pokreta, pozdravio sastanak oduševljenim riječima, naglasivši ustrajnost u našim radikalnim načelima i željezu disciplinu. Senior P. Rogulja, aps. iur., cheredadjeur »R. Novina«, referirao je organizacijama u narodu, a don Djuro Vilović o našoj literarnoj organizaciji i o stanovitu prema »Kolu hrv. književnika«. Ovo je izraženo u posebnom memorandumu, u kojem je istaklo, da mi tražimo od literata i katol. umjetnika, da čitavim svojim umjetničkim djelovanjem pozitivno unaprednju katol. kulturu. Osnivači »Kola« mimoišli su mlade literate našega pokreta, a za sada nam ne daju garancije, da će njihovo »Kolo« odgovarati našim nazorima. H. k. n. djaštvo, okupljeno na svom pouzd. sastanku se pouzdano nada, da će »Kolo« ispraviti svoje pogreške, pa dopušta zasada našim ljudima saradjivanje. — Glede »Lući« zaključuje se, da se ove godine ima provesti reforma prema zaključcima još našeg sveopćeg sastanka u Ljubljani 1912. Veoma je interesantna bila rasprava o prijedlogu druga Slovenca Alojzija Resa o sjedinjenju »Zore« i »Lući«. Zasada još nije moguće provesti spomenuti prijedlog. Nema dvojbe, da bi to bilo najrealnije djelo i najljepši plod one velike ideje o jedinstvu Hrvata i Slovenaca. Za tu veliku ideju valja utirati tlo, jer doći će čas i taj, a onda treba da smo spremni. Ova se ideja ne smije ni na kakav način zaboraviti. Čim prije trebalo bi izdati hrvatsko-slovenski almanah, da tako jednom uzornom edicijom u javnosti manifestiramo naše hrvatsko-slovensko narodno jedinstvo. — Političko stanje, u kom se nalazi hrvatski narod, nije jako nepovoljno djelovalo na razvoj i napredak naše hrv. kat. djačke organizacije, jer se ustrajno i požrtvovnom neustrašivošću radilo. A i apstinentstva se misao u našim redovima znatno proširila, pa su apstinenti na Trsatu takodjer imali i svoja vijećanja. — H. k. djački pokret izgrađen je u prvom deceniju na solidnim temeljima. On

danas broji oko 60 što akademskih i bogoslovskih, što opet srednjoškolskih društava. Ovo je jedna ogromna, organizovana, disciplinirana vojska, koja se sprema nesamo na veliku svoju zadaću rekristijanizaciju naroda hrvatskoga, nego i na tešku borbu s protivnicima liberalcima. Prva neka plane puška — sukobit će se vojske. — H. k. n. djaštvo vrlo je bojovno na početku s. godine.

Djuro Kuntarić, cand. iur.

»**Danica**« (XXXIX. tečaj; občni zbor 29. oktobra) ima ta-le odbor: Vrtovec Vekoslav, iur., predsednik; Kranjec Silvo, phil., podpredsednik; Aljančič Ernest, phil., tajnik; Majerle Ant., tehn., blagajnik; Bregar Vladimir, phil., gospodar; Ovsenek Jožef, phil., I. knjižničar; Stanovnik Ivan, iur., II. knjižničar; Kulterer Filip, med. vet., arh.; Jereb Josip, med. vet., zapisnikar.

»**Zarja**« (XV. tečaj; občni zbor 30. oktobra) ima ta-le odbor: Žvokelj Dominik, iur., predsednik; Sivec Ivo, phil., podpredsednik; Janežič Pavel, med., tajnik; Čizman Anton, iur., blagajnik; Drobnič Ivan, med., knjižničar; Kump Marijan, tehn., gospodar; Velkavrh Stanko, med., odbornik.

Tajništvo »Slovenske dijaške zveze« prosi, da naznaniijo vsi tovariši, ki so zvezini člani, svoja predavanja in prireditve, katere so aranžirali ali pri njih sodelovali od 1. julija 1913 dalje, da se zamore zopet sestaviti statistika našega dela, ki jo objavi »Zora«, da da vzpodbudo tudi vsem tistim, ki še danes spijo.

»**Slovenska dijaška zveza**« prosi, da se blagovolijo vsi dopisi tekom šolskega leta pošiljati na društvenega tajnika: Ivan Stanovnik, jurist, Dunaj, VIII., Lerchenfelderstraße 62, III, T. 14.

Visokošolski vestnik

Dijaška socialna konferenca 27. septembra t. l. (mala dvorana Mestnega doma.) V soboto krog 10. ure dopoldne se je zbralo 15 dijakov-visokošolcev h konferenci, ki jo otvori tov. Lemež. Navzoč je bil tudi dr. Tuma iz Gorice. Kot prvi referira tov. M. Ambrožič: sedanji položaj slovenskih visokošolcev je jako žalosten, predvsem v gnotnem oziru. Napačno je govoriti o eksistenčnem minimumu kot o vsoti, s katero mora vsakdo shajati. Ta se ne da predstavljati kot fiksna vsota, ker njen pojem sploh ni jasen. Nato razpravlja tov. referent o dijaškem podporništvu. Domovina zahteva od nas, da bodimo kvas svojega naroda, ne odsvit tuje kulture, da bodimo plamen lastne prosvete! To pa ni mogoče ob sedanjem položaju dijaštva. Življenje ob eksistenčnem minimumu je stradanje! Kakšna naj bi bila ta vsota za Dunaj? Če računimo, je 25 K skoro preveč: stanovanje skupaj z delavci 8 K, hrana v ljudski kuhinji 12 K, s perilom skupaj 23 K (in kje je kolegnina, knjige, takse?); kaka ironija, govoriti o eksistenčnem minimumu! Drugi imajo po 60, 80, 100 K, in še to je komaj zadostno. Stanovanje 30 K, hrana 35 K, perilo, kurjava in petrolej minim. 7 K, za medicinca 6 K razen tega še za plačevanje obrokov za knjige, 22 K za študijske potrebe, od česar pa ostane bore malo za kavarno, izlete, gledališče. Glede knjig pride na medicince

približno 6 K več, vendar rabita filozof ali jurist radi splošne izobrazbe vsaj ravno toliko za knjige. Pri visokošolcu pa se mora vpoštevati tudi potreba socialne izobrazbe. Zato pa rabi: 1. knjige, ker po knjižnicah bi takoj postalo pretesno, če bi se jih hotel vsak posluževati; 2. revije splošne znanstvene vsebine ne zadostujejo; dijak se izobrazuje tudi lahko drugje in ne samo na univerzi. (»Urania« na Dunaju); 3. razstave in muzeji (stalni in periodični); 4. gledališče in koncerti. (Razprto tiskano proti vstopnini!); 5. društva; 6. telovadba (na univerzi 4 K mes.); 7. izleti (brez teh tudi krepka konstitucija podleže slabim razmeram); 8. športi (na te še misliti ni pri nas!); 9. družabnost (koliko stane že obleka!); 10. specializiranje v stroki (tu so še večji izdatki: ekskurzije v tujino). Glavno pri vsem je, da dijak ne čuti pomanjkanja. Rad bi šel »krokat«, v družbo tov., da se razvedri, pa ne more radi slabih financ. To vpliva slabo na njegovo psiho. Če bi pa imel denar in bi lahko šel, mu je pa dana možnost, da se premaga. Dobiček ima tu velik, ne samo materielen, ampak tudi moralen: čuti se jakega v samozatajevanju, študira lažje in postane vesel. Gostilniške družbe so alkoholizirane družbe inteligentov. Med dijaki se zapijejo največkrat sinovi bogatejših slojev, ko revnejši dijaki pridejo kljub pomanjkanju do cilja. To sta dva ekstrema. Srednje nadarjeni dijaki bi se pač lažje izobraževali, če bi imeli možnost boljšega, brezskrbnejšega življenja. Iz stradajočih dijakov se razvijejo najboljši uradniki, — pokorni slugi! Podporništvo naj dá možnost vsestranske izobrazbe. Tov. referent stavi nato sledečo resolucijo:

Slovensko visokošolsko dijaštvo, zbrano na socialni konferenci v Ljubljani, smatra takozvani eksistenčni minimum za napačno merilo potreb slovenskih visokošolcev. Slov. visokošolsko podporništvo se razvijaj v bodoče v smeri misli, da se mora nuditi slov. visokošolcu ne le možnost eksistence, temveč možnost vsestranske duševne in telesne izobrazbe.

Resolucija se ne da na glasovanje in dopoldansko zborovanje se vsled premalega zanimanja tovarišev zaključí!

Nadaljevanje socialne konference ob 4. uri popoldne pod predsedstvom tov. Aljančiča. Referira tov. Lemež: o nalogi podpornih društev, sodelovanju dijaštva vseh struj in strank potom centralizacije. Slika žalostne razmere slovenskih visokošolcev ter preide nato na podporna društva in na denarno vprašanje istih. Dva vira sta, iz katerih dobajajo podpornim društvom prispevki, to so — privatniki in javne korporacije. Slednje so dosedaj precej več prispevale kot privatniki. Javne korporacije, to so deželni odbori, okrajni zastopi, občine, denarni zavodi, društva, posojilnice itd. je treba vse pritegniti. Zato je pa treba, da so podporna društva skupna, kakor so javne korporacije, od katerih so največ odvisna, skupne, oziroma nevtralne. To je en vzrok, drugi so pa preventivno sredstvo proti korupciji visokošolskega dijaštva. Podporna društva sedaj ne zahtevajo izrecno povračila podpor, ampak apelirajo na hvaležnost in čast podpirancev, da vrnejo ob ugodnih razmerah podpore, ki se jih potem lahko drugim da. Ko bi se velika večina bivših podpirancev tega zavedala in svojo dolžnost tudi storila, bi bilo sedaj drugače. Podpore naj se odsedaj naprej posojujejo, in sicer ali proti poroštvu (pri mladoletnih) ali potom proglasitve polnoletnosti. Ne

ostalo bi mogoče brez uspeha, ko bi podporna društva bivše podpizance tirjala. Začelo se bo tedaj s pišmenimi zavezami. Treba je reorganizacije podpornih društev in letošnji podpiranci bi se zavezali, da tekom leia dobe že označeni pravni naslov (polnoletnost ali pa jamstvo). — Velik uspeh bi se dal doseči le potom centralizacije v dijaški podp. matici; v tej bi se vse podporništvo združilo, istotako vse osnovne glavnice. Starejši gg. podpiranci bi pobirali kot poverjeniki zaostala vplačila podpor. Nadzorstvo po starejših gospodih bi bilo neobhodno potrebno. Vsi člani — starejši in pa dijaki — naj bi plačevali članarino! Cenzuriranje prošelj in delitev podpor se vrši nestrankarsko. Pri praškem podpornem društvu so bile pač neke nepravilnosti, ki pa ne zadenejo dijaškega pododbora. Najslabše je na Dunaju, a je v jeseni upati remedure. Formula, po kateri se deli podpore, ie:

$$\text{podp.} = \frac{\text{vsota za mesec}}{\text{eks. min. vseh prosilcev} - \text{dohodki prosilcev}} = \frac{s}{m-d}$$

(Dalje.)

Inauguracija novega rektorja dunajske univerze se je izvršila z običajno slovesnostjo v ponedeljek, dne 20. oktobra. Novi rektor dvorni svetnik Rihard Wettstein vitez Westersheim je profesor botanike, ravnatelj botaničnega vrta in instituta ter pri dijaštvu radi svoje prijaznosti in ljubeznivega značaja splošno priljubljen. Dosedanji rektor Weichselbaum je podal najprej poročilo o minolem šolskem letu, tožil je med drugim o pomanjkljivosti prostorov, ki postajajo vedno naraščajočemu številu slušateljev premajhni ter omeñil tudi vpliv preteče vojne nevarnosti, ki se javlja v nižjem številu slušateljev in promocij v preteklem letu.

Nato je imel novi rektor svoj inauguracijski govor »o raziskavanju in pouku«. Zgodovina vseučilišč kaže, da so bila namenjena prva vseučilišča le pouku, saj so nastala pred srednjimi in celo pred ljudskimi šolami. Tako je bilo in je deloma še na Angleškem in le tako je mogoče, da možje kot Spencer, Darwin in drugi niso bili vseučiliški profesorji, ampak učenjaki - zasebniki. Isto vidimo na Francoskem, dočim ima nemška univerza dvojno nalogo: raziskavati in učiti. Ti dve nalogi sta pa postali danes težko združljivi, tip svetu odtujenega učenjaka-samotarja se izgublja; danes mislimo socialneje in služimo v prvi vrsti družbi in državi, a pri tem trpi znanstveno raziskavanje. Zahteve, ki jih stavi ta družba in država na nas, so vedno večje, vedno širši krogi pošiljajo svoje sinove in tudi hčere na vseučilišče. Ko bi bilo to znak višjega socialnega stališča prebivalstva in večje ukaželjnosti, bi bil ta pojav razveseljiv, a žal temu ni tako; ta naval na visoke šole je v prvi vrsti posledica one nesrečne politike, ki ustanavlja nove srednje šole po potrebah vlade in parlamentarnih strank, nikjer ni šolstvo v tako tesni zvezi s politiko kot v Avstriji. In to vpliva pogubno na vseučilišča in jim otežuje nalogo znanstvenega raziskavanja, ki zahteva duševne zbranosti, miru in neodvisnosti. Kdo dunajskih profesorjev ima te dovolj, če količkaj več deluje kot učitelj? Vsi se borimo za predpogoje uspešnega znanstvenega dela. Nekateri opuste raziskavanje in se posvete popolnoma pouku, drugi omeje pouk in si ohranijo zmožnost raziskavanja, večina pa sklepa kompromise med obema nalogama. Mnogo najboljših pa

ravno vsled idealizma, ker žrtvujejo preveč svojih sil pouku, ne doseže svojega znanstvenega cilja.

Druga posledica prevladovanja pouka je zanemarjanje odličnih znanstvenih strok, astronomije, etnografije itd., ker za praktični učni načrt nimajo tolike važnosti. Vedno bolj raste zahteva po specialnih institutih za raziskavanje in docentje skušajo priti z univerze na take institute — tudi znak, da univerza ne nudi dovolj možnosti za gojenje dotične stroke. Nadaljnji simptom nesoglasja med raziskavanjem in poukom na velikih univerzah je težnja profesorjev omejiti svoje učno delo, da morejo poleg še znanstveno delati, zato vidimo v katalogu predavanj opazke »ne čita« in peturna glavna predavanja v poedinih strokah postajajo vedno redkejša. Čujejo se že pesimistični dvomi, bodo-li mogle nemške univerze tudi v bodoče na znanstvenem polju uspešno tekmovati z onimi drugih narodov?

Kako odpomoči tej nevarnosti? Ali naj se posvetimo znanosti in prepustimo izobrazbo dijaštva drugim faktorjem, kot je mislil Alfred Berger, ali pa naj prepustimo znanstveno delo, v kolikor se ne sklada s poučevanjem, posebnim institutom? Nikakor ne; poudarjati hočemo tudi naprej enotnost raziskavanja in pouka, a zahtevamo, da se uvedejo naraščanju obeh nalog odgovarjajoče reforme. Ne priporoča odpomoči prenapolnjenju univerz z ustanovitvijo novih, niti morda z izključenjem inozemcev ali omejitvijo števila slušateljev, začeti je treba z *re f o r m o s r e d n j e š o l e*. Naraščaj za neakademične poklice naj se ustvari potom strokovnih šol in ne potom gimnazij in realk. Važnejša kot ustanovitve novih visokih šol je izpopolnitev obstoječih in predvsem pomnožitev učnih moči. Razbremenijo naj se predstojniki institutov, s tem da se nastaviijo pomozne moči za administrativne in tehnične zadeve. Skrbi naj se slednjič za dober znanstven naraščaj in posveča izpopolnitvi nemških visokih šol izven Dunaja več pozornosti.

Tako njegova magnificenca. Kot skromen slovenski študent sem poslušal zadaj v gneči ta izvajanja in jih v celoti čisto odobral, a si vendar dovolil imeti v posameznem precej drugačne misli. Usiljevalo se mi je zlasti vprašanje, kdo pa povzroča prenapolnjenje univerz in nadprodukcijo akademične inteligence, ali ne ravno in izključno Nemci? In ko je omenjal kupčijo s srednjimi šolami med vlado in parlamentarnimi strankami, sem mislil nehote na nemške gimnazije v Ljubljani in Kočevju, Gorici in Trstu, na Pirovo zmago, s katero nam je naša delegacija priborila poslovenjenje utrakvističnih srednjih šol... Tudi mi ni šlo v glavo, čemu se magnificenca tako brani ustanovitve novih visokih šol (morda zato, ker bi bile seveda slovenske?) saj bi bilo to po mojem skromnem mnenju najenostavnejše sredstvo, omejiti naval na nemške univerze! Dajte Jugoslovanom univerzo, naj bo že v Ljubljani ali v Trstu, ali vsaj reciprociteto zagrebške, dajte Čehom drugo univerzo v Brnu, dajte Rusinom in magari še Lahom univerzo, odstranite iz političnih razlogov ustanovljene, nepotrebne nemške srednje šole — čez noč bodo dunajska alma mater in njene nemške sestrice razbremenjene, prostori bodo zadostovali, profesorji ne bodo več preobloženi s poukom in bodo nemoteno tudi znanstveno delali!

In še nekaj mi je prišlo na misel, ko sem poslušal tožbe o krizi nemških univerz, o težki združljivosti raziskavanja in pouka, mislil

sem — si licet parva componere magnis — na »krizo« v naši struji, na sličen problem združenja znanstvenega dela in organizacije, ki ga vsi težko občutimo. Tudi mi se borimo za predpogoje znanstvenega dela, tudi mi sklepamo kompromise in marsikdo izmed nas ne doseže cilja v znanosti, ki si ga je bil zastavil in ki bi ga lahko, da ga ni ubila organizacija. In kako pomagati, me vprašate?

Wettstein priporoča v svojem slučaju delitev učnih stolic, pomnožitev učnih moči. Tudi za nas ni drugega pota. Organizatorično delo Bog varuj zanemarjati, mislim, da tudi ni več nikogar, ki bi to mislil. O važnosti znanstvenega dela tudi ni treba govoriti, pogledjte »Vedo«, »Socialno Matico« in »Omladino«, ki postaja znanstvena revija, in zdaj pomislite na »Leonovo družbo«, »Čas«, »Zoro« in žalostno usodo znanstvenih klubov v naših akademskih društvih; upam, da se razumemo. Vztrajati moramo tudi nadalje pri obeh nalogah, zato pa rabimo tudi mi delitve dela, pomnožitve sil. Kdor čuti veselje in zmožnost, naj se posveti organizaciji, a pri tem naj ne pozabi študija in izpitov, če več ne. Kdor se čuti poklicanega k znanstvenemu delu, naj se posveti predvsem temu, a pri tem naj mu ne bo društvo samo čitalnica, za katere uporabo plača »aristokratsko sedem in demokratsko pet kron na semester«, pa še to »na tekoči račun«. Vedno moramo čuvati enotnost obeh nalog, enotnost organizatoričnega in znanstvenega dela, le tako bomo srečno preboleli »krizo«, le tako se bomo vzdržali na višku!

Boj za visoke šole. (Po »Bonifatius - Korrespondenz«, štev. 19.) Meseca septembra t. l. je zboroval v Solnogradu »Salzburger Hochschulverein«. Zborovanja se je udeležil predsednik poslanske zbornice dr. Sylvester. Zborovalce je pozdravila »Nordmarka«, »Südmarka« in društvo »Freie deutsche Volksschule«. Iz govora predsednika profesorja Crammerja par »duhovitosti«:

»Rimski klerus misli, da je prišel čas, javno nastopiti proti njemu neljubi vedi in jo nadomestiti s takoimenovano »katoliško vedo«, katero si je izmislil sam. Vzrok sovraštva, katerega goji klerus do moderne vede, tiči v tem, da vlada med zanesljivimi pridobitvami vede in med dogmami kat. Cerkve kričeče nasprotje. Čustvo onemoglosti, te pridobitve vede zavrniti in grenka zavest, da dogme ne obstojajo pred kritičkim tribunalom moderne vede, zapelje mnogo duhovnikov, da se bojujejo z lažjo in obrekovanjem proti vedi in nje zastopnikom in da te skušajo očrniti pri mogočnikih in pri neukem ljudstvu, da bi na ta način dobili sobojevnikov.

V Solnogradu hočejo ustanoviti katoliško vseučilišče; polastiti se hočejo državnih visokih šol, da bi služile klerikalnim namenom. Če se jim to posreči... je poguba našega ljudstva zapečateni.« V nadaljnjen govori pravi profesor Crammer, da si je solnograško visokošolsko društvo postavilo cilj, te nakane preprečiti. Ker jim pa za uspešen boj manjka denarnih sredstev, hočejo začeti veliko akcijo, kateri se bo postavilo na čelo 500 odličnih nemških mož, univerzitetnih profesorjev itd.

Ko človek to bere, ne more drugače, da se »čudom čudi«. Ti ljudje, zastopniki »moderne vede«, si prisvajajo zveneče ime »svobodomisleci«. Svobodo misli zahtevajo, toda samo zase, za katolike ne. Če pa hoče katoliška misel med svet, tedaj vpijejo, da je v nevarnosti obstoj tako mogočnega naroda, kot je nemški!?

Uredništvo »Bonifatius Korrespondence« je pozvalo profesorja Crammerja, da naj pove eno samo pridobitev moderne vede, ki bi bila z dogmami v »kričečem nasprotju«.

Radoveden sem, kaj bo Crammer na to odgovoril. Najbrž bo poziv mračnjakov-nazadnjakov mirno in dostojanstveno prezrl. O, saj se poznamo!

Pa kaj neki navaja zastopnike moderne vede, da nastopajo s tako arroganco? Je-li moderna veda res že odgovorila na vprašanja, na katera duša modernega človeka hoče in zahteva odgovora? Kaj še! Vsa filozofija nove dobe ne ve zadovoljivega odgovora na kratko vprašanje: Odkod življenje — in čemu življenje? Kdor se hoče o razmerju moderne vede globlje informirati, naj bere dr. Ušeničnikov članek v I. letniku »Časa«: »Moderno svetovno naziranje in veda«; kdor bo bral, se bo prepričal, kakšne so tiste »pridobitve« moderne vede, ki katoliškim dogmam tako »kričeče« nasprotujejo. —d—

Iz hrvat. kat. akad. društva »Domagoj« u Zagrebu. Najljepši plodovi »Domagojeva« rada u djaštvu hrvatskom opazismo početkom ove šk. g. Oko trideset mladih drugova došlo je iz najraznijih strana široke domovine u naš »Domagoj«. Pune ideala, oduševljenja, prvi su ih koraci vodili ne na univerzu — već u »Domagojeve« prostorije. Medju novim gostovima bilježimo jednu vanredno radosnu pojavu — gosta Slovenca druga Colnera. Neka svojim radom pripoinodne shvatanju našeg narodnog jedinstva u rednima »Domagojaca«. Velike je nade, da će ove godine »Domagoj« učiniti mnogo. Ne dao Bog, da bi se prevarili. Pozdrao braći Slovencima.

Domagojac.

Srednješolski vestnik

Nad zvezdami.¹ V spomin prerano umrli gospodični Zorki Jegličevi, absol. dijakinji V. gimn. razreda v Ljubljani, † dne 30. junija 1913. — Ni te več med nami, po delu in srcu plemenita, vseskozi odlična dijakinja, ponos in radost svojih staršev, cvet in biser naših vrst! Zorka Jeglič! Nepozabno nam je to ime, blagoslovljen tvoj spomin! Vse na tebi je bilo resnično, neprisiljena, globoka pobožnost, iskrena nedolžna veselost, sveta resnoba, ponižnost in odločnost: vse v soglasju, jasno, vedro čelo — izraz plemenite čiste duše. Z nadarjenostjo si združevala neumorno pridnost. Globoke misli in blaga čuvstva ti je urejevala krepka volja: naprej na potu čednosti in vednosti! Z naravnimi vrlinami so se sklepale v tebi nadnaravne kreposti. V tebi so bili ideali — resnica! Tvoje življenje je bilo življenje do vere, življenje po veri. Vzrastla si v družini, ki jo odlikuje izobrazba in praktično krščanstvo. In ti, Zorka, si odprla nedolžno blago dušo žarkom božjega Solnca. Religija je prevzela celo tvoje srce, sveta Evharistija je bila tvoja moč, tolažba in veselje. Vsi tvoji koraki so se bližali večnim ciljem! Zato si pa pred Vsevednim dozorela, v kratkem času dopolnila mnogo let, pripravljena si bila za življenje, ki ne mine . . . Albina Jeglič!

¹ Za prvo številko prepozno poslano. Op. ur.

Odšla si od nas, tragična je bila tvoja smrt, ne za te, pač pa za tiste, ki so te ljubili in spoštovali — in kdor te je poznal, ti ni mogel odreči spoštovanja! — pred vsem so plakali tvoji domači, vedoč, kaj vse so izgubili s teboj, žalovali so, a vdani v živi veri molili Previdnost! Toda tudi nam katoliškim dijakom se toži po veličastnem vzoru resnične bogoljubnosti in brezmadežne svetosti. Počivaj v miru, krepostna mladenka! Katoliško dijaštvo ne pozabi nikdar svoje somišljenice, ki je vsem kazala svetlo cesto večnih idealov! — Nad zvezdami prepeva tvoja duša visoko pesem, večno pesem čiste božje ljubezni!

Goriške gimnazije. Gorica se sedaj ponaša kar s tremi gimnazijami. Naravno je, da imamo Slovenci svojo, Italijani svojo, manj pa je naravno, da imajo tudi Nemci svojo, in sicer še realno gimnazijo. Ne vemo sicer, kako pride peščica goriških Nemcev do lastnega zavoda, ko nimajo niti dovolj sinov za to šolo. Ko bi imeli na primer 300 ali 400 dijakov, kdo bi se obotavljal priznati tudi Nemcem pravico do lastne šole, ali kaj, ko je pa na šoli večina dijakov slovenskega rodu in te bi radi kar čez noč prekrstili v nemške sinove. Kar je v nemški realni gimnaziji, je vse nemško. Pričnimo od zgoraj. Ravnatelj: nekega dne dobi dekret: nisi za nas, mi smo Nemci, pojdi k Slovincem. In dr. Janko Bezjak, eden najboljših slovenskih pedagogov, germanist, ne sme biti več ravnatelj na zavodu, kjer ima večino slovensko dijaštvo. Pa bi še govorili o ravnopravnosti v naši državi! Profesorji — seveda sami Nemci; slovenski profesorji so bili meninič tebinič prestavljeni na slovensko gimnazijo, kakor da bi bilo pomanjkanje slovenskih profesorjev. Seveda, Nemce da bi poučeval Slovence — za Boga! — Najnižji na nemški realni gimnaziji so dijaki. Nemci? Odkod? S Koroškega in Štajerskega prihajajo, ker so doma ogroženi od slovenskih dijakov. V domači šoli jim je vstop prepovedan, ker je šola napolnjena s slovensko deco. Zato gredo raje v prijazno Gorico, kjer bodo sami med sabo. Pa zopet gorje! Slovenski dijak se je tudi vsedel v nemške klopi in zasedel vse do predzadnje. Le tam je še prostor. In gimnazija je vendar le nemška, saj ima nemškega ravnatelja, nemške profesorje, dijaki so pa lahko Malajci ali Kalabreži. No, pa počakajmo, morda se bo rodilo v Gorici še mnogo nemških sinov, ki bodo napolnili svojo šolo in pregnali nadležne Slovence. Upamo, da ne bo nemška gimnazija nikdar polna nemških dijakov.

I. Ž.

Celjska slovenska gimnazija. Ta zavod je pravi pastork nemške vlade. Na vsak način hočejo zatreti še to malo slovensko dete, ki komaj kaže življenske znake. Letos se je oglasilo v prvi razred več učencev in bilo bi potrebno napraviti paralelko. A od zgoraj pride povelje, da se strogo prepovedano dati malemu detetu močnejše hrane. Učence so morali odkloniti. Tako se godi nam pokornim in ubogljivim Slovincem. Nemška gimnazija je dobila novo moderno poslopje, za Slovence je stara bajta še preveč dobra. Štajerski Slovenci so pač vredni boljše hiše in tudi cela slovenska gimnazija jim gre po vsej pravici. Štirirazredna gimnazija se mora razširiti v osemrazredno, to je ena najmanjših zahtev štajerskih Slovencev. Kruh se nam še vedno reže z dvojnimi nožem, a vse do gotove meje!

I. Ž.

Kulturna vprašanja

Vera in filozofija.

Več veselja. Ko je izdal sloveči rotenburški škof Keppler knjigo »Mehr Freude«, pač ni slutil, da bo njegov klic tako močno odmeval v tisoč in tisoč srcih vseh veroizpovedi.¹ Svet se je čudil in popraševal, kako je mogoče, da pridejo besede, polne resničnega veselja, iz ust katoliškega škofa. Ker moderni človek ne pozna katoliškega nauka, ni mogel razumeti, da bi bila katoliška religija res religija veselja. Tako piše berolinski protestantski list »Post« (Berlin, 1913, Nr. 113) v kritiki omenjene knjige: »Knjiga o veselju si pridobiva vedno širši krog prijateljev . . . Ena misel pa nas vendar pri čitanju knjige vedno znova nadleguje. Glasi se: Ali je to, kar pravi pisatelj o veselju in vsakem poštenem delu, o veselju in družinskem življenju, res uradni katoliški nauk? Mi tega ne verjamemo, ampak smo prepričani, da imamo v tej knjigi zelo predrugačeno katoliško mišljenje v duhu biblično-luteranskega krščanstva«. Ti ljudje torej ne morejo verjeti, da bi mogel biti katoličan, ki misli in živi po naukih Cerkve, resnično vesel. Katoliška Cerkev oznanja vendar tako mračnjaške nauke: o grehu, o pokori, o križu in samozatajevanju, o popolni pokorščini nasproti Cerkvi. Taka načela nikakor ne morejo zadovoljiti modernega človeka. In verni katoličani »se drznejo v sijaju kulture 20. stoletja še živeti, še več, hočejo veselo živeti! Taki nemoderni ljudje naj pojejo Miserere in De profundis in naj imajo pogum, da obupajo«. (Keppler, Mehr Freude 6.) Tako sodi o katoliški religiji moderni svet, ker je ne pozna. Zavrgel je Boga in njegove zapovedi, zavrgel dušo in nesmrtnost, zavrgel vse nadčutno, zavrgel eno večno resnico, zato pa zavrgel tudi — mir in veselje; v njegovem srcu vlada dvom in nezadovoljnost. To priznavajo nasprotniki sami. »Kar smo pričakovali, tega nismo našli; čimbolj zavzema delo naše moči in misli, tembolj nas tlači zavest, da pa notranji človek ni napredoval in njegovo vroče hrepenenje po sreči ni utešeno.« (Rud. Eucken.) Nevera torej ne more storiti človeka srečnega. Veran katoličan pa zajema iz nauk Cerkve Kristusove zadovoljnosti in veselja v najobilnejši meri. Kdor je že kdaj opazoval prvo sveto obhajilo otrok ali novo mašo, kdor se je že v težkih trenutkih nesreče in stiske izjokal pred tabernakeljem ali pred podobo Marijino in prejel tolažbe, kdor si je že ob duhovnih vajah ali ob misijonu olajšal in očistil svojo vest, kogar je že na bolniški postelji usmiljena sestra potolažila in osrčila, ta ve, koliko miru in sreče more dati katoliška vera svojim vernikom. Kje imajo protestanti take in tako bogate vire veselja? Le katoliška vera nudi človeštvu onega veselja, katerega svet ne more dati. Ali morda že tudi v naših vrstah primanjkuje notranje zadovoljnosti in odkritega veselja? To bi bilo slabo. To bi bilo znamenje, da ni več v nas trdne žive vere, da ne iščemo več veselja tam, kjer edino ga moremo najti: v molitvi, v svetih zakramentih. Če nam bodo svetila po poti življenja vedno jasna,

¹ Dr. Paul W. von Keppler, Mehr Freude. 1912. Herder 3 K 50 h. Knjiga je izšla že v tretji izdaji.

trdna katoliška načela, če nas bo podpirala in krepčala milost božja po molitvi in svetem obhajilu, bomo lahko pokazali nasprotnikom, da more biti veren katoliški mladenič res vesel in zadovoljen.

F. R.

Jugoslovansko vprašanje.

Jugoslovanske iveri. Za uvod navajam, da bom bolj »znanstven«, besede splitskega tednika »Dana«, ki je tudi glasnik idej dalmatinskega katoliškega dijaštva. Ta list je pisal pred kratkim pod zaglavjem »Luč i Zora«: »O združenju ovih dvaju glasila hrvatskoga i slovenskoga kat. djačkog pokreta bilo je pisanja i po novinama, nu uvijek tako, da je jedva čovjek mogao razumjeti, o čemu se radi. Vrlo inteligentni i idealni mladi slovenski literata Alojzije Res, svoje mišljenje je vrlo potanko i s neobičnom uvjerljivošću izlagao delegatima kat. djačkog pokreta na Trsatu. Njegovi so argumenti neoborivi: ili neka naše bratstvo izidje iz carstva pjesme i nazdravice, iz pohoda Zagreba i Ljubljane, pa prijedje u realni život, u djelo — ili svak za se i bez bratstva. Zbilja je tako! Ovakovo bratstvo, kao što je današnje, to nas samo jedne i druge zavarava i odalečuje od našeg ideala. Jesmo li jednom javno ustvrdili, da smo jedan narod, jedna vojska, a ne kao savezničke vojske svaka s posebnim obilježjima i težnjama. Jesu li Slovenci uvjereni, da im bez združenja s hrv. narodom nema opstanka pred ždrijelom njemačkog tigra, onda hajdemo već danas, što čekamo, čemu se varamo. Ili — ili. Ili jedno ili — ništa. — Naši stariji teško će se odlučiti na ovako odlučne korake, to nas mladje čeka. Budimo jedno. Jedan rad, jedan pokret, jedno glasilo. Naše katoličko djaštvo načelno je primilo misao o tomu, a da se je uvede u život i potanko sve uredi, izbralo je trojicu akademičara, koji će se dogovarati sa isto tako trojicom Slovenaca, koji su izabrani na ljubljanskom sastanku. — Radosna činjenica. Mi od srca pozdravljamo čas, u kome ovakvo mišljenje obuzima naše ljude. Ovo je veliko djelo i daj mu, Gospode, uspjeha!«¹

Jedan u ime više kat. djaka.

Navedel sem te odkritosrčne besede kot dokaz, da dobiva nezadovoljnost z dosedanjim razmerjem med Slovenci in Hrvati vedno večji razmah. »Proč s frazami!« to je geslo te najnovejše struje, in vez, ki nas veže tesneje nego polne čaše, je odkrita moška beseda. Če ne spadamo skupaj, se držimo vsak na svojo stran iz prave bratske ljubezni, kakor Abraham in Lot. Samo nikar ne slepimo drug drugega s puhlicami, ki ne odgovarjajo dejstvom. — Še eno misel iz tega članka želim poudariti: Stari so v tem vprašanju brez sveta in brez dejanja. Še vsak realen predlog zbližanja so z navdušenjem pozdravili — še vsakega so dosledno pokopali. In principelnega vprašanja se v javnosti niti ne upajo dotakniti. Vse piše in razpravlja o tem, le naša katoliška javnost molči kot sfinks. Kriva je prevelika obzirnost, da ne bi jek odkrite besede zrušil malika konvencionalne fraze o slovensko-hrvatskem bratstvu in bi se v naši javnosti dvignilo malo prahu. Mi mladi smo tedaj navezani sami nase. Mi hočemo, da pride vsa resnica na dan, če bo tudi kaj

¹ Podčrtaval sem jaz.

zamere; slednjič se bodo tudi v tej stvari izpolnile besede svetega pisma: »Resnica vas bo osvobodila«.

Kadar se govori o spojitvi Slovencev in Hrvatov v en narod, pridejo vselej vmes ljudje, ki iz srčne preprostosti ali pa iz nagajivosti razumejo vso stvar nekako tako, kot da bomo šli Slovenci lepega večera spat še kot Slovenci, a drugo jutro, ko se bomo vzbudili na ležišču, se bomo — kot dobri kristjani — pokrižali: »U ime Oca i Sina...« Na tem zelniku je zrastle že tudi precej satir na slovensko-hrvaško vzajemnost. Satira je sicer dobra stvar, ali upravičena je samo tedaj, ako je izliv vsestransko utrjenega prepričanja, ne pa hipnega razpoloženja, ki ne bi preneslo kritike hladnega razuma.

Če hočemo priti v razumevanju našega problema naprej, ne smemo pozabiti, da je treba realnih dokazov, da je treba razna mnenja podpirati z gotovimi znanstvenimi rezultati. Imeti moramo kolikor-toliko jasno sliko svojega narodnega položaja pred seboj: čim jasnejša bo ta slika, tem lažje se nam bo odločiti za spojitev s Hrvati ali proti njej. Opazovati pa moramo to sliko ne le samonasebi, ampak zlasti v njenem razmerju do sosednjih narodov, ker nas predvsem skrbi, bomo-li mogli vzdržati proti Nemcem. V to sliko spadata posebno dva elementa: naša gospodarska moč in naše znanstvo. Ako hočemo mi mladi pokazati kaj boljšega kot novo frazo v zameno za stare napitnice, študirajmo razmerja in številke!

Pozabiti ne smemo, da se katoliški radikalizem ne konča ob Sotli ali ob Drini. Zelo zapeljiva je namreč ideja, naj bi se vse slovensko dijaštvo brez razlike prepričanja združilo v eno samo navdušeno mlado četo, ki bi v enem divnem poletu svojega idealizma porušila v prah vse jugoslovanske narodne plotove in ustvarila novo, lepšo, da, sijajno bodočnost narodu, ki biva na Balkanu od Triglava do Črnega morja... Tedaj je treba previdnosti! Ni vse zlato, kar se sveti. Sicer nas pa uči izkušnja, da z nasprotniki ni mogoče dolgo časa delati skupaj. Kakor je boljše za naš narod, da nimamo nobenega vseučilišča, nego da bi bilo leglo brezverstva in dom kulturne korupcije — tako je tudi boljše, da ostanemo mali in zaničevani Slovenci pa dobri katoličani, nego da bi prišli kot mogočni in rešpektirani Jugoslovani v nevarnost izgubiti temelj vsega narodnega blagostanja, sveto vero. Z brezverci in polovičarji nobenega pakta! In če nismo sami dovolj močni, da izvojujemo boj za svoje ideale, močan je »Bog vojnih čet«. V zaupanju nanj korenini naš pogum, kdor ni z nami, je za nas brez pomena.

S tem končam te aforizme. Žaliti nisem hotel nikogar, a ton mi je narekovala potreba, da zanesemo slednjič malo gibanja v našo javnost, ki jo je kaj težko ganiti iz tečajeve brezskrbnega samougodja s samimi hladno-modrimi argumenti. Adriaticus.

Sociologija.

K vzgojnemu problemu.¹ Dne 7. decembra 1912. je govoril prof. Stern v Vratislavi na shodu dijakov o temi: razmerje dijaštva do

¹ Glej »Soziale Studentenblätter« 1913, Nr. 6/7.

vzgojnega problema naši dni. Stvar, ki ji ne moremo odrekati aktualnosti, čeprav se še ni dosti govorilo o tem. — Moderna doba ni še našla ideala vzgoje, zato kopira zdaj antiko, zdaj srednji vek, ali pa eksperimentira. Dozori pa že sempatja kaka zdrava misel, n. pr. misel, da pedagogika ni več domena stroke, ampak ljudska stvar. Tudi pedagoški laik naj se bavi s problemom, vsa načela o zdravi pedagogiki, če se realizirajo, naj se realizirajo na široko in globoko, kolikor mogoče vsa in na vsej mladinski masi. — Ne toliko kot objekt — mislim na dijake višjih šol — kot subjekt, kot delavec je tudi dijak interesiran — bi vsaj moral biti — pri vzgojnem problemu. V prvi vrsti pedagogi kateksohen: učiteljiščnik, filozof in teolog. Pa tudi jurist (mladinska sodišča, sploh kriminalistika, uprava) in medicinec (šolska higiena, šolski zdravniki) sta klicana in vabljenata. — Začeti treba ab ovo, s teorijo. In ta je polna problemov, ki še daleko niso definitivno rešeni. O ciljih vzgoje (karakter, omika). Temeljna vprašanja: ali individualna ali socialna vzgoja; šola in dom, stoteri problemi o moči miljeja na vzgojo, diferenciacija učencev fizično, moralno, z ozirom na inteligenco, šolski tipi, koedukacija itd. Seveda dijak teh problemov ne bo razrešil, dosti je, če se vglobi vanje. Seveda bo moral tudi nekaj prakticirati: ogledovanje šol, posebno takih, ki služijo posebnim namenom (za zaostale, pokvarjene, slepce itd), kolikor možno ozek stik z mladino (potovanje, šport, Vincencijeve družbe itd.). — Na Nemškem so že začeli, ustanavljajo cele pedagoške grupe; pri nas bo veliko, ko bi vsaj del tistih, ki jih socialni problem samnasebi ne zanima, stopili iz svoje egocentrične rezerve in posvetili par trenutkov tudi kosu socialnega vprašanja, ki so se mu dozdale tako uspešno izognili.

I. L.

Iveri.

Strelovod. Spodobno in pravično je, če človek spozna svoj greh, spodobno in pravično, če človek tam dela pokoro, kjer greši; da pove enkrat jasno in odkrito, kar mu teži srce, je pravično in spodobno in potrebno. Potrebna je beseda tu o lanski polemiki. — Vsak bi vprašal, zakaj stare stvari na dan spet. Nočem, da bi literarni in kulturni humoristi stikali po mojih papirjih in me morda kazali Hrvatoma kot strašilo. — Ker so me tovariši že po počitnicah napadli in mi med počitnicami očitali, da nisem v prvem odgovoru odgovarjal članku, moram reči to-le: Stvar je taka: Ker smatram to za čin poštenega človeka, se obtožim, da na članek res nisem odgovarjal tako, kakor bi moral, namreč radi pojma jezika. V rokah sem imel članek, ki sem ga tudi pokazal tovarišem, in ta je tožil radi ubogega besednega zaklada pri nas. Nato mi je dospel dan pred zaključkom številke drugi članek s prošnjo nujnosti, češ, »Zora« je svobodna tribuna naših vrst. Odgovarjal sem pa bolj prejšnjemu. Rekli so dalje, da sem bil preradoveden z vprašanjem o znanju jezika. To vprašam še enkrat in vprašam vsakega, ki tišči za združenje: »Pri-jatelj, ali že znaš hrvatski? Če ne znaš, pa ostani tih za enkrat!« Še nekaj ni bilo prav in če ni bilo prav: »Mea culpa!« Odgovarjati bi ne bil smel takoj na članek, tako so menda sklenili nekje uredniki. Jaz bi smatral »Zoro«, tudi če bi bil vedel za sklep, smatral bi jo za nevezano in odgovoril takointako, ker sem moral hiteti h koncu. Svoje mnenje o vprašanju preciziram drugje.

Narte Velikonja.

Inteligenca, proletariat, demokratizem.

Boj državnega uradništva za novo službeno pragmatiko kaže veliko podobnost z delavskimi boji za zboljšanje plač. Velika podobnost se kaže tudi v terminologiji. Na protestnem shodu za službeno pragmatiko so govorniki imenovali zbrane uradnike naravnost proletarce in proletarke. Uradniška beda se je popisovala z najostrejšimi termini delavskega besednjaka. In zakaj se tudi ne bi imenovala stvar s pravim imenom? V več ozirih se inteligentu še slabše godi kakor delavcu. Skrb za reprezentacijo. Delavec lahko zapoje pesem »Če doma jim dobro ni, žerjavi se čez morje dvignejo«, inteligent navadno ne. In ko je inteligent z velikim idealizmom premagal be-raško akademično pot, ga zadene, težko zadolženega, dolga brezplačna praksa in še srečen je, da jo je sploh dobil.

Slovenskemu inteligentu se godi posebno slabo, ker so v naših deželah vsa odličnejša mesta rezervirana za tujce. V srednjem veku so nemški graščaki preskrbovali svoje potomce tako, da je najstarejši ostal na domačem gradu, mlajši so pa postali grofje in škofje, to je višji državni in cerkveni uradniki v markah na slovanski zemlji. Sedaj se godi popolnoma enako, samo da so na mesto nemških graščakov stopili nemški industrijci in visoki uradniki. Nemški industrijci, združeni v karteje, izrabljajo z visokimi cenami našega kmeta in z nizkimi plačami našega delavca, obenem pa služi naše ozemlje kot preskrbovalna mejna marka za njihove sekundo in tercogeniture. Tako smo udarjeni vsi, inteligent, delavec in kmet in vsi smo potisnjeni na nivo proletarca.

Ne izpolnjujemo pa nalog proletariata samo na rodni zemlji, naši nekvalificirani delavci delajo tudi v Nemčiji. Edvard Bernstein pravi v 23. zvezku »Sozialistische Monatshefte« t. l. v članku »Geburtenrückgang, Nationalität und Kultur«, da se je število izučenih (boljše plačanih) delavcev v Nemčiji zvišalo od 1895 do 1907 za 28·35 0/0, to je od 3,851.929 na 4,944.099 in da je bilo to mogoče samo, ker je toliko inozemskih (slovanskih) delavcev opravljalo najnižja dela.

Enotno proletarsko gospodarsko stališče ogromne večine slovenskega ljudstva mora dobiti izraz tudi v enotnem demokratičnem mišljenju. Demokratično mišljenje mora dobiti konkretno obliko v dobrem medsebojnem poznavanju stanovskih teženj. Vsak inteligent bi moral dobro poznati naše agrarno in delavsko vprašanje, potem bomo lahko pričakovali tudi od našega kmeta in delavca, da se bo brigal za naše lastno stanovsko vprašanje. Posebno delavstvu so naše težnje lahko umljive, pa tudi naš kmet ima zmisel za stanovska vprašanja vseh stanov. Sekundo in tercogeniture našega kmeta polnijo vrste naše inteligence in našega delavstva. Skupen nastop za stanovske interese nam diktira skupna kri in skupni nasprotnik.

Praktično moramo najprej odpraviti anahronizem, da je v teh razmerah še vedno velik del slovenskega delavstva v služnosti

nemških socialnodemokratskih veljakov, ki se po potrebi vežejo z nemškimi kapitalisti, kar je mogoče samo vsled sorodnosti v mišljenju. Zavest, da je naš stanovski ali razredni boj na Slovenskem boj razreda, ki nosi samo eno primerno ime, to je Slovenski narod, mora postati splošno.

Dr. J. Mohorič.

Ivan Šinkovic †.

(Prijatelju v spomin B. R.)

Duh zmaga, ki ž njim dobi se
bitev vsaka.

Dante, Pekel, 24, 53.

Kako mlada je še organizacija katoliških akademičnih društev in vendar že pada dozorelo listje s tega drevesa! Akademika Porenta in Cvetek, starešina Pregelj in sedaj še Ti, naš ljubljeneček! Kratka je bila Tvoja pot v dolini solz, pa vendar, Tvoje življenje je obrodilo obilo sadov. Vsejal si nam, svojim tovarišem akademikom in srednješolcem, marsikatero zrno večno resnične vere, in to zrno bo vskalilo in rodilo, ko že davnej Tebe ne bo več med nami!

Kako so nam prekipevala srca v čutu hvaležnosti, ko si prvič v javnosti na vseslovenskem dijaškem shodu leta 1898. nam začrtal pot s klicem: Mi smo katoliki in Slovenci. Tvojemu klicu so se odzvali z geslom: Krščanstva ne maramo! S svojim programatičnim govorom si z ostro doslednostjo postavil mejnik med dva tabora: med verno in brezversko dijaštvo!

Bil si pa tudi sposoben za klicatelja v vojni! Že kot nižjegimnazijec si se ukvarjal z literaturo, prebiral si Shakespearja in nemške dramatike. In že takrat si skušal tudi ustvarjati, sodeloval si pri »Vrtcu« in pozneje v »Dom in Svetu«. Podpisoval si se Ivan Marin, t. j. z imenom, ki je za Te značilno: Marijin, kakor si mi sam tolmačil svoj psevdonim. Kot višjegimnazijec si svoje poznavanje slovstva poglobil in razširil na proizvode francoskih in laških klasikov. Koliko je bilo Tvoje navdušenje za Danteja, ki si ga bral v originalu!

Tvoj značaj sta pa vzgajala dva: Andrej Kalan, dobrotljivi oče in vodnik mladih src, ter Rimski Katolik. Skoraj si ga znal na pamet, zlasti pa članke Mahniča, našega učenika. Njegova logika je postala tudi Tvoja last, z njo si premagal vsakega nasprotnika v debati. To neizprosno dosledno logiko si prinesel seboj tudi na Dunaj v »Danico«, kjer smo v prijateljski družbi debatirali, čistili lastne nazore in svojemu življenju in akademičnemu delu stavili trdne, neomajne temelje.

Ravno vsled logične doslednosti v svojem mišljenju nisi mnogo občeval s pripadniki nasprotnega svetovnega naziranja. Ostro in strogo si zavračal, zlasti kot odličen sodelavec in urednik »Zore«, njihove zmote, ne da bi kdaj postal oseben, ne da bi bil kdaj žalil. Mi, ki smo Te poznali, smo Te ljubili ko brata. Saj je bila Tvoja duša mehka in Tvoje srce usmiljeno. Osebnega sovražnika nisi imel!

In temperament! Kadar si javno nastopil, Te je bilo veselje poslušati; beseda Ti je tekla gladko in sonorno; misli si razvijal jasno in duhovito, da si potegnil poslušalca nehote za seboj.

Med svojimi si bil pa največji veseljak. Kratkočasil si tovariše in zbijal šale ter prepeval, da je manjkalo nečesa, če Te v družbi ni bilo poleg. Pač si bil poleg oni večer, ko je nastala epopeja: Od Hernalsa pa do Währinga...! O srečna dijaška leta!

Ko si prišel v domovino, si z največjo ljubeznijo skrbel za svojo mater in sestro, ki si jim kot ljubeči sin delil svoj pičli kos kruha. Bodi tudi to Tebi v čast povedano! Zato si se moral omejevali, živel si záse in zraven študiral. Še nedavno sva bila skupaj, ko si mi pripovedoval, kako da temeljito študiraš zlasti nove pojave v filozofiji; pristavil si, da z žalostjo opazuješ, kako da v akademiskem naraščaju gine veselje do študija filozofije. Delal si načrte, pa usoda je hotela drugače.

Bog Ti je dal še okusiti družinsko srečo, dobil si ljubečo in Tebi vdano ženko ter hčerko, potem Te je nenadoma poklical k sebi. Gotovo si pa našel milostnega Sodnika, saj si bil od mladosti njegov vojščak, častilec Marijin, vnet kongreganist!

Bodi Ti zemlja lahka in nam drag Tvoj spomin!

Odbor. Starešinstvo sestoji iz sledečih gospodov: Predsednik: ravnatelj Bog. Remec; podpredsednik: dr. Jan. Gnidovec; tajnik: dr. Fr. Logar; blagajnik: prof. Anton Dokler; odborniki brez mandata: dr. Karel Capuder, dr. Valentin Rožič in dr. Marko Natlačen.

Vodstvo. Na ustanovnem občnem zboru so se v vodstvo, ki šteje v zmislu društvenih pravil 20 članov, izvolili sledeči gg.: B. Remec, dr. J. Gnidovec, dr. Fr. Logar, A. Dokler, dr. V. Rožič, dr. M. Natlačen, dr. A. Brecelj, dr. I. Česnik, dr. Fr. Jankovič, dr. J. Brejc, A. Malnar, A. Detela, dr. Ivan Hubad, dr. Fr. Kulovec, E. Jarc, dr. L. Pogačnik, Fr. Verbic, dr. M. Božič, dr. M. Malnerič, dr. Josip Debevec. — Na občnem zboru dne 23. avgusta t. l. pa sta bila v vodstvo izvoljena namesto odstopivših dr. Božiča in dr. Debevca gg. dr. Avgust Levičnik in dr. D. Gorjanec.

Iz delovanja Starešinstva. Od ustanovnega občnega zbora do sedaj je imel odbor 9 sej. Vodstvo Starešinstva 3 seje. Društvo je priredilo dve samostojni predavanji, več predavanj pa skupno z Leonovo družbo ter en prijateljski sestanek s hrvatskimi starešinami. K društvu je dosedaj pristopilo 91 starešin. Članarina se je določila na 4 K. Ob priliki kat. shoda je imelo Starešinstvo skupno sveto obhajilo v stolnici, priredilo je prijateljski sestanek starešin in akad. dijaštva v hotelu »Tivoli« ter se korporativno udeležilo slavnostnega obhoda.¹

Seja Starešinskega vodstva se vrši dne 7. decembra t. l. ob 3. uri popoldne v hotelu Triglav na Bledu s sledečim sporedom: 1. Poročilo odbora. 2. Poročilo referatnega odseka. 3. Predlogi. 4. Slučajnosti. Vabimo vse Starešine, da se seje udeleže s posvetovalnim glasom.

Odbor S. k. a. St.

Osebna vest. Deželni odbor kranjski je imenoval Starešini dr. Frančiška Logarja in dr. Josipa Podobnika za deželna koncipista.

¹ Tovarišem v Starešinstvu odbor najnujnejše priporoča, da naroče »Zoro«, ker bo prinašala poročila in vesti iz krogov starešin ter društvena naznanila.

Za izdajo poljudno znanstvenih brošur so se v okvirju Leonove družbe v Ljubljani osnovali na sestanku 13. novembra t. l. posamezni odseki po strokah. Istočasno so se določili referentje, ki naj skličejo somišljenike ter jim predložijo zadevne sklepe. Ker so zlasti Starešine poklicani, da sodelujejo, jih nujno prosimo, da vsestransko podpirajo to važno kulturno akcijo!

Znanstvena predavanja v Ljubljani bodeta prirejala v zimskem času Leonova družba in Starešinstvo. Vršila se bodo ob četrtnih zvečer v hotelu Union. Vabimo tovariše in somišljenike, da se jih pridno udeležujejo.

Profesorski klub »Starešinstva«. Pod tem naslovom se je ustanovil v področju S. k. a. St. poseben klub, h kateremu morejo pristopiti člani Starešinstva, ki se čutijo poklicane, delovati v pedagoškem oziru. Namen kluba je, gojiti stik med katoliško mislečimi srednješolskimi učitelji, posvetovati se o načinu, kako uveljaviti v svojem učiteljskem poklicu katoliška načela, gojiti splošno in strokovno izobrazbo članov, posvetovati se o stanovskih koristih, zastopati (člane) odsek nasproti drugim društvom, ohraniti stik z akademičnim naraščajem ter mu (po odboru Starešinstva) skrbeti za potrebne informacije. V dosego tega namena se bodo vršili sestanki s predavanji znanstvenega (pedagoškega) in stanovskega značaja. V vodstvo kluba so bili izvoljeni sledeči: gg. prof. Anton Dokler, dr. Izidor Modic, Ivan Grafenauer in dr. Alojzij Mrhar. Z ozirom na veliko važnost kluba se vabijo tovariši Starešine-profesorji, da vstopijo polnoštevilno v klub.

Moške Marijine kongregacije. Dosedaj imamo menda šele dve kongregaciji, ki prideta za nas vpoštev. Prva je v Gorici, druga pa v Ljubljani. Treba je, da ti dve stopita med seboj v stik, ker bo sčasom kazalo še nekatere ustanoviti. Za sedaj pa opozarjamo na dolžnost vsakega kongreganista, ki je bil že kdaj sprejet na Dunaju, v Gradcu ali drugod in pride v eno omenjenih mest, da se takoj prične udeleževati kongregacijskih sestankov. Oni pa, ki prebivajo drugod, so po isti dolžnosti obvezani, kolikor jim je mogoče, udeleževati se prireditvev one kongregacije, ki jim je najbližja. Naši starešine naj torej gledajo, da izpolnjujejo slovesno obljubo, ki so jo obljubili pri vzprejemu, »da bodo vedno zvesto služili«.

Seniorat v Zagrebu je Slov. katol. akademičnemu Starešinstvu podobna organizacija bivših akademikov, ki so katoliškega mišljenja. Sedaj šteje do 100 članov, ki so seveda raztreseni po celem Hrvaškem, Bosni in Hercegovini in Slavoniji. Dasi je organizacija še mlada, razvija vendar vsestransko delavnost ter se njeni člani zlasti trudijo pridobiti akademiškim društvom čimvečji naraščaj. Tej organizaciji se je tudi zahvaliti, da so bili Hrvatje tako častno zastopani na IV. katol. shodu v Ljubljani, kjer so si začrtali pot za smotreno katoliško delo. Ostala javnost v banovini je namreč smatrala katol. shod le za cerkveno slovesnost, ki se je naj udeležele nekateri reprezentantje.

LEPOSLOVNA PRILOGA

Narte Velikonja:

Mladim prijateljem.

Zdi se mi potrebno izpregovoriti besedo v prilog besedi sami: ta beseda je umetnost. Mlad navdušen dijak, mlada poetično navdahnjena gospodična si predstavljata nekje neznan, a lep in vabljev svet in umetnik je zanju nadnaravno bitje s širokim klobukom in sanjajočimi očmi brez vsake materialne potrebe. Star, v svojo pipo in dim zatopljeni penzionist, mrzlo računajoč trgovec si predstavljata pod umetnostjo vrsto ljudi, ki se pretepajo z mlini in vsled same lakote in izstradanega gladu iščejo brezpotrebne potrebe v sebi samih, ki so najprej potrebni suknje. To sta dva diametralna pojma in med njima je še neskončna vrsta, ki se v sredi ne končuje vsled vseh nians od stare gospodinje, ki trepeti ob besedi: roman, ki kupuje od judov za deset vinarjev svete podobe, pa do sivolasega gospoda umetnostnega zgodovinarja, ki si pod umetnostjo takoj predstavi Michelangela in Shakespearja v živi podobi Mozesa in kralja Leara. Izkušnja nas uči, da nimata dva prijatelja istega mnenja o umetnosti in to je zanje še najboljše. Umetnost je hčerka čustva in fantazije, niti čustvo niti fantazija se ne dasta ukleniti v trde, za večno trajajoče sponse. Kar je kdaj človek — poudarjam besedo: človek — čutil, kar ga je vznemirjalo in radostilo, izkušal je izraziti, hotel je dati trenutku, trenutnemu doživljanju in občutku trajno obliko in se hotel tega osvoboditi. Ni tukaj namen merodajen, da hoče nekaj ustvariti za druge, v prvi vrsti nehote zapoje, vzklikne, zažvižga melodijo, nariše, upodobi predstavo, in to je prvi stadij umetniškega ustvarjanja. Človek, ki živi, trpi in se veseli, človek dá, izkuša dati trajno eksistenco temu, kar je zaživelo v njem. Ujeti hoče hip in ga postaviti v čas. Zato ni čuda, da so ob tem občutku ustvarjanja zapisali nekaterniki l'art pour l'art; bili so tisti umetniki, ki jim je dal nedosežni Mojster dar in talent, pa ga sami niso pripoznavali za svojega Najvišjega. Razumljivo je, da je njim morala postati umetnost vse in sama sebi namen. Umetnik pa, ki je prepojen z verskim čutom, gre naprej. V sebi čuti moč ustvarjanja, čuti, da deli to oblast z Vsemogočnim samim radi Njega samega, čuti in zaveda se pri tem, da je človek. Tudi v tem se razodeva tista globoka resnica »ustvarimo človeka po svoji podobi«. In kakor je Neskončni Sebe razodel v tisočeri in tisočeri oblikah v svojem stvarstvu, tako se razodeva v različnosti umetnost človeku-umetniku in potom njega neumetniku. Sicer je pa vsak človek umetnik v večji ali manjši meri, dokaz temu je že dejstvo, da umetnost na vsakega vpliva. Vpliv je pa možen le tam, kjer zunanji dogodek korespondira z notranjostjo, kjer zadene na obstoječo, četudi nerazvito zmožnost. Kakor se stvarstvo vedno razvija in ostaja vendar le stvarstvo, tako se razvija umetnost s človekom, ki je del stvarstva, in ostaja vendar le umetnost. Zato ustvarjaj vsak po svoje, a ustvar-

jaj kot človek, da je vsako umetniško delo v čast Stvarniku. Ponos, da smo deležni tiste Moči, ki je sama sebi izvor, ta ponos se mora lesketati kot poljub na vsakem delu, ki ga ustvari umetnik. Ne cilj, poučevati ljudstvo z umetnostjo, ni naš glavni in prvi namen, niti ljudstvo učiti morale in vzgajati ga, ampak izkušati doseči najbolj popolne oblike ustvarjenja, da se približamo tako kolikor mogoče Popolnosti sami. Ne pridigam tukaj negacije, ampak svobodo življenja v umetnikovi duši, ne pridigam tukaj negacije in odpovedi sveta, ampak tisto smotrno urejenje vse notranjosti, ki potem lomi žarke zunanosti v ublaženi luči, ko umetnik z ravnodušno svobodo samo registrira, analizira, opazuje in asimilira. Zato ve, česa bi ga bilo pred Stvarnikom sram, ve, čemu bi ne mogel reči ob svojem delu: »in bilo je dobro«. To bodi oblačilo človeka-umetnika, da se ne skrije, ko ga pokliče Mojster, da ne odgovori: »Nag sem!«, ampak stopi pred njega: »Glej, v tem Ti izkušam biti enak«. Ne Goethejev Prometej-upornik, ampak Prometej, ki čuti, da mora do popolnosti, bodi naš umetnik, ker tako velewa večni ukaz v njegovih prsih, ker ga opominja jastreb-nemir, iz neba poslan, ne za kazen, ampak iz milosti, da se čisti in osvoboduje.

Narte Velikonja:

Literarno pismo.

Človek sem, ki trdo delam: pametne stvari si zapomnim, neumne zapišem brez vira. V našem leposlovnem listu sem bral to-le:

»Pa dekle pšeničko žanje
tri že dni,
pa ne bo je še požela
do noči.

O, če snopki bi vezali
se sami,
ne bilo bi treba žeti
tri že dni!

Pa jih veže iz sosednje
fant vasi
in deklič ne bo požel še
do noči.«

Preglejmo z mladimi prijatelji to-le stvar, vršili bomo s tem kontrolo v naših listih in pa sebe učili. Ta kontrola je potrebna, ker se ljudje sami ne nadzirajo, napišejo verz in urednik sprejme, ker je v zadregi radi obljube nadaljnega prispevanja, obvelja to tudi za pesem in reprezentira potem našo literarno umetnost. Tako izdajstvo moramo ometličiti.

Reči moramo, da ima pesmica to-le lepo lastnost, da je v pravilnem ritmu, zadet je tudi naivni ton, vse je prav: pšenička, snopki in deklič. Kar ni prav, je to, da ima tako star motiv, kakor je našega strica fajfa stara. Oblika ji je druga morda, a tista žanjica nam stopa pred oči, kot žanjica, kot deklica-šivilja, kot predica v raznih oblekah in obuvalih. Naša mlada umetnost pa mora biti proti nabiranju samih kostumov. In pa neresnica v nji! — Prijatelji moji, gospodar prav dobro ve, da je »deklič« len in ga bo pognal; nisem pa hud

raditega, ampak radi tistega metanja besed na papir in človeku v obraz, ki jih jeclja že vsak otrok. Če bi bilo mesto »tri« »sedem«, bi se pesmica vsaj lepše brala in z isto pravico bi lahko pisal »trinajst« ali pa »sedemnajst«.

»Pa jih veže iz sosednje
fant vasi.«

Ta stavek hoče veljati pri nas za verz in mi smo tako potrpežljivi, da nismo nervozni.

Čitajmo drugo, da bomo imeli lažje dober nauk:

»Pa ležal sem
na smrtni postelji
in ni ga bilo,
da svečo bi prižgal,
da križ bi mi podal,
da zmolil bi pri zglavju
za dušo — grešnika.

In takrat videle
so mrtve mi oči,
da vse življenje moje
nihče me ljubil ni.«

Ta pesem, trdim, ni lepa! — Žali čut dobrega srca in se tako malomarno izraža o ljubezni drugih. Morda bi se izgovarjal z naslovom »Sanje«. Ravno raditega je pesem na tem mestu. Enkrat mi je rekla dobra in pametna gospodična: »Vsak človek, ki je normalen, enkrat ljubi in mora raditega tudi ljubljen biti.« — Zato trdim, da je v pesmi laž, to čuti vsako človeško srce. Glejmo pa stvar s stališča pesnikovega. Ta je hotel nekaj napisati in zato je napisal to, ne pa zato, ker je to moral, četudi bi ne hotel. Ali je to umetnost? — Odgovori vsak sam!

Mi pa storimo trden sklep, da se v bodoče obvarujemo:
Vsake prisiljene narodne naivnosti, ki ji je ime tudi smešnost.
Naziranja, da je stvar dobra že s tem, če jo urednik sprejme.
Varujmo se dalje: Vsake neresnice v umetnosti.

Ne delajmo krivice jeziku s slabo stilizacijo z izgovorom: naš jezik menda ni še fiksiran.

Ne žalimo prepričanja dobrih in plemenitih src med nami in tudi ne občutljivih ušes.

Za danes!

Rado Vesnin:

Domotožje.

Čarobna noč. — Sto zvezdic,
med njimi luna plava
in z listi se nalahno
zefirček poigrava.

In mirno, tiho vse je,
le včasih pes zalaja
v daljavi. Domotožje
se v srcu mi poraja.

Tujina, o tujina!

V domačo vas bi šel,
zavriskal bi, zavriskal bi,
kot fantje, ki pojo
pod lipico.

Tujina, o tujina!

Josip Oblak:

Cepljenje.

Kakor so se morali vsi ljudje prešteti ob Herodovem povelju, tako so se morale cepiti kože vsem dojenčkom, ko je prišel oglas v našo vas, sicer bi jim ošpice razorale obličje.

Ošpice se ne lotijo vsakogar, a cepijo se kože vsakemu malemu državljanu; ker ni prve bolezni povsod, mučijo pa zdravniki z drugo povsod otroke. Ampak zdravniki, sploh zdravniki, da, znano je, da zdravniki, potrjeno je, da zdravniki imajo sami vse strupe.

Famečkova nevesta je nadaljevala te razloge proti zdravnikom in dokazovala poldrugoletnemu debeluhu v naročju, da je cepljenje nepotrebno.

In dojenček je v enomer trdil:

»La, la!«

Pred šolo se je nabrala kopa žen, ki so tešile kisle obrazke; mlade matere so v strahu pričakovale, kdaj jim zdravnik odere prvo-rojence.

Pregledovale so otroke druga drugi, načudile se njihovemu zdravju, njihovi rasti in lepoti.

»Kako je lep!«

V srcu je vsaka prisegala, da je njeno dete vsaj še enkrat lepše, vsaj še enkrat bolj zdravo.

Zavekalo je prvo dete. Izkušena žena je držala že svoje sedmo dete, pa je imela solze v očeh.

»Letos stavi hujše od lanskih.«

Mladim materam se je srce stisnilo ob besedah. Sicer pa resnici na ljubo povedano, ta trditev se je ponavljala že dvajset let zaporedoma.

Zdravnik je dvignil glavo in opazil šepet in skrb na obrazih.

»Kaj je?«

Ni bilo odgovora, tiho je bilo v gruči, le dete je lovilo sapo z rokama, ko ga je mati rešila iz rok hudega moža.

Famečkov princ pa se je obrnil, pogledal mamu in stisnil figo in skozi dva drobna zobka rekel:

»Dedec!«

Grdo je gledal, ko so otroci napolnili sobo z vriščem, na čelu mu je bilo videti, da poizkuša vloviti misel. Zdravnik je tešil otroke, cepljenje je šlo naglo od rok.

Starejše žene so šle bolj pogumno naprej, med vrsto je nastala vrzel, ko bi morale mlade matere s prvorojenčki pred zdravnika.

»Le naprej, moje mlade!«

Ko je videl, da so nekatere solzne in druge iščejo izhoda z očmi, da bi ubežale, se je posmejal.

Famečkova je bila prva. Ojunačila se je in zavihala malemu rokav.

Zdravnik se je dobrodušno smehljajal, nato jo je pogledal in nagaljivo vprašal.

»Koliko jih še bo?«

Zardela je, pogledala v tla in nehote šepnila:

»Ne vem!«

»Pri osmem bo že več korajže.«

Dobro se ji je zdelo, otrok pa je napenjal lici in gledal s široko odprtimi očmi neznanega moža. Ko mu je zavrtal prvič, je osupnjeno otresel z glavo, ko mu je pritisnil drugič, je pogledal začudeno solzno mamo, napel ustnice, zamahnil in pripeljal zdravniku zaušnico z levico, z desnico pa mu je zagrabil za brado. Med solzami se je obrnil v mamo, ki se je smejala izza solz.

»Grdi dedec!« je poudaril stisnjeno otrok in se privil okoli vratu.

Ko se je zdravnik oprostil malega napadalca in se zavedel rdeč v obraz iz zadrege, je pripomnil:

»Gorje, če bo rasla korajža do osmega, že prvi bi ubil živo kozo.«

Famečkovi nevesti se je smejalo lice, zardela v obraz je naglo rekla:

»Bog varuj!«

Imeli so samo eno kozo.

Josip Oblak:

Kaj ne, prijatelj?

»Naprej!« Srce je velelo
že smrti predano,
preden se je v noči ob šipo zadelo
znano-neznano.

In trepetala so ustna žareča
in dvoje koprneče-prosečih oči:
»Odpustil!«

Ozrl se; v kotu smejal se je bič,
pa ni ga dvignil.
Skozi misli mu švignil
je mrak, da je udaril po čelu

obraz si in rekel: »Slabič!«

Dekle mu je umrlo, umrlo tako:
ni ji odpustil,
živelo je njeno še živo telo . . .

Julij Dravin:

Melanholija.

V jutru Vernih duš . . .
— — — — —
Plakajo meglice,
kapajo solzice
na jesensko plan . . .

Dan je ves zaspan,
listje z drevja pada,
v vrbju kroka vran . . .
— — — — —
Jesen, jesen . . .

Rado Vesnin:

Spomin.

Enajst, čuj! v daljavi že bije,
prek polje, glej! — sence beže,
a cesta se vije in vije,
kot v daljno, brezmejno morjé.

»Le stopaj hitreje mi, vranec,
prevoziva hitro še ta
ovinek pred nama in klanec,
pa bova, pa bova doma.«

Voznik se ponižno prekriža
in moli, ozira se v noč;
nasproti, glej! že se mu bliža
na holmu samotnem kup koč.

»Le stopaj hitreje mi, vranec,
saj treba je nama samo
še nekaj minut, še ta klanec —
— — — — — — — — — —«

Kolo se pod cesto oglasi:
pogrebci brezglavi gredo
po klancu počasi, počasi
in krsto na bedrih neso.

Julij Dravin:

Slika.

Tih večer . . .
Težke skrbi že spiyo:
Sive, glej, rjuhe —
padajo na zemljo . . .
Kroginkrog je mir . . .

Draga, glej okvir te čudne slike!
Lep ni! Ali lepi so refleksi:
V objemu večnem spe
in srečo sanjajo —
ljubeče duše . . .

Listnica uredništva

Tov. K. — Gorica. Tvojega dopisa ne morem priobčiti, ker primanjkuje prostora in ker sta se Tvoja predloga že obdelovala v Ljubljani. Veseli me, da se oglasiš; ostani še za naprej zvest in pošlji kaj daljšega kot članek ali pa kot referat za »kulturna vprašanja«.

Tov. Kodermac. Tvoje poročilo izide v poročilu občnega zbora S. D. Z.

Tov. Vrt. in drugi! Ne morem priobčiti sedaj, ker manjka prostora!

Nujno prosim vsakega, ki prejme to številko, da dobi v krogu svojih tovarišev novega naročnika. Povečali bi radi »Zoro«, pa moramo, namesto vse objaviti, preložiti mnogo na poznejšo številko, pa naj si bo članek ali drobno blago. — Kje ste tov. srednješolci? Ali ga res ni med vami, ki bi prestal na svojih duševnih proizvodih kritike, da se vzgoji v pravega pesnika in ne v gostobesedneža. Srednješolci so bili, ki so polnili »Leposlovno prilogo«; pa vendar ne, da bi se pečali s perečimi vprašanji, da ne najdete iz realnosti poti v lepše, idealnejše višine? Kje ste?

